

Pravne zadeve in regulativa

Številka: 195104
Datum: 21. 6. 2021

**Agencija za komunikacijska omrežja
in storitve Republike Slovenije**
Stegne 7
1001 Ljubljana

Zadeva: Pripombe na Analizo upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« s predlaganimi obveznostmi

Zveza: Analiza AKOS št. 38240-2/2021-8 objavljena na spletni strani dne 19. 4. 2021

Spoštovani,

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (v nadaljevanju: Agencija) je dne 19. 4. 2021 na svoji spletni strani objavila analizo upoštevne trgov veleprodajnega dostopa do fiksnega širokopasovnega omrežja – upoštevne trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« (bivši upoštevni trg 3a) in 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«. Hkrati je zainteresirano javnost pozvala, da posreduje svoje pripombe oziroma predloge na objavljeni analizi najkasneje do 21. 6. 2021.

POVZETEK

Družba Telekom Slovenije, d.d. (v nadaljevanju: Telekom Slovenije) na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa ni več vodilni operater na trgu. Kljub zaostrenim razmeram in storitveno ter infrastruktarno konkurenčnem maloprodajnem trgu, Agencija v bistvu ne rahlja obveznosti na analiziranem upoštevne trgu, temveč jih celo stopnjuje in zaostruje.

Agencija, po prepričanju Telekoma Slovenije, s predlagano regulacijo Telekom Slovenije postavlja v konkurenčno slabši položaj.

Telekom Slovenije zato predlaga, da Agencija:

- pri preizkusu ekonomske ponovljivosti (test ERT) uporabi portfolio pristop;
- pri ERT testu uporabi LRIC/HCA pristop pri downstream stroških;
- bakrene priključke na področjih, kjer obstaja vzporedno OŠO omrežje in vzporedno optično omrežje, Telekoma Slovenije izvzame iz regulacije;
- ohrani ceno bakrenega priključka na ravni, kot je določena z veljavno regulatorno odločbo;
- upošteva, da kot osnovni širokopasovni priključek šteje le optični priključek in ne bakreni priključek, iz tega naj izhajajo tudi vsi testi zamenljivosti;
- ugotovi, da kabelski priključki (s standardom vsaj DOCSIS 3.0) predstavljajo enakovreden substitut optičnim in bakrenim priključkom in je na njih tehnično mogoče ponuditi bitni tok in virtualno razvezavo.
- Ugotovi, da je zaključek o prisotnosti treh omrežij v naselju (Telekom Slovenije + dva operaterja), da bi se to naselje štelo za konkurenčno, v slovenskih razmerah ali vsaj na suburbanih in ruralnih področjih, nesmiseln. Dovolj bi bili dve omrežji ali OŠO.

Na osnovi poziva Agencije, Telekom Slovenije v nadaljevanju posreduje svoje pripombe na objavljeno Analizo upoštevnega trga 3b (v nadaljevanju: Analiza), v kateri Agencija definira upoštevni trg, ugotavlja prevladujoč položaj posameznega operaterja ter predlaga naložitev določenih obveznosti iz 102. do 107. člena Zakona o elektronskih komunikacijah (v nadaljevanju: ZEKom-1).

Pripombe oziroma komentarji Telekoma Slovenije so podani na način, da je citirano besedilo Agencije v analizi in pri posameznih ugotovitvah, ukrepih ali obrazložitvi ukrepa je ustrezno vstavljena posamezna pripomba oz. komentar Telekoma Slovenije.

1. Uporabljeni izrazi

Agencija je med uporabljenimi izrazi podala tudi definicijo starejšega bakrenega omrežja, s katero se Telekom Slovenije ne more strinjati in glasi:

Starejše bakreno omrežje je bakreno omrežje, ki ni zmožno zagotavljati hitrost več kot 30 Mbit/s.

Na zmogljivost bakrene parice veliko bolj kot starost vplivata dolžina in premer parice. Več kot polovica bakrenih paric v omrežju Telekoma Slovenije ni zmožna zagotavljati hitrosti več kot 30 Mbit/s.

2. Uvod

Agencija je v uvodu zapisala, da je pri pripravi analize predmetnega upoštevnega trga in oblikovanju predlaganih ukrepov zasledovala predvsem naslednje cilje:

- spodbujanje razvoja inovativnih, kakovostnejših in uporabnikom dostopnejših storitev ter zmanjševanje ovir za prehajanje uporabnikov med operaterji;
- spodbujanje enakih konkurenčnih pogojev na trgu;
- spodbujanje storitvene in infrastrukturne konkurence;
- tehnološko nevtravno obravnavanje omrežij in storitev;
- spodbujanje investicij v izgradnjo širokopasovnih omrežij visokih prenosnih hitrosti;
- spodbujanje prehoda operaterjev in uporabnikov na NGA omrežja;
- prilagoditev regulacije spremembam in trendom na trgu;
- predvidljive in stabilne cene dostopa do bakrenega omrežja;
- dostopnejše storitve z višjimi hitrostmi;
- fleksibilno definiranje veleprodajnih cen dostopa do NGA omrežij glede na konkurenčnepogoje in ekonomsko ponovljivost namesto stroškovno naravnanih cen;
- upoštevanje možnosti simetrične regulacije dostopa do omrežnih elementov, z namenom znižanja stroškov izgradnje NGA omrežij in preprečitev podvajanja pasivne infrastrukture;
- upoštevanje investicijskih planov operaterjev v izgradnjo NGA omrežij;
- prilagoditev regulacije spremembam na trgu dostopa do omrežij zaradi tehnološkega razvoja omrežij;
- upoštevanje geografskega vidika razmer na trgu;
- doseganje ciljev gigabitne družbe;
- doseganje ciljev Digitalne agende Evrop in Načrta razvoja širokopasovnih omrežij v Sloveniji⁴

Telekom Slovenije izpostavlja, da Agencija z obstoječo in tudi s predlagano regulacijo upoštevnega trga ne bo pripomogla k doseganju zgoraj navedenih ciljev.

Neenaki pogoji na trgu, ki jih je Agencija ustvarila z naloženimi obveznostmi in jih bo podaljšala tudi s predlaganimi obveznostmi, onemogočajo konkurenčnost Telekoma Slovenije. Neenakovredni pogoji na visoko konkurenčnem trgu onemogočajo prosto izbiro uporabnikov med vsemi ponudniki na trgu. Trenutna regulacija operaterjev ne spodbuja h gradnji, kar se kaže tudi pri ogromnem zaostanku pri hitrostih dostopa v primerjavi z razvitimi državami (npr. Švica).

Agencija se do sedaj ni odzvala na spremenjene razmere na trgu, ki smo jim priča v zadnjih letih.. V času od zadnje veljavne regulatorne odločbe do predmetne analize, je Telekomu Slovenije vztrajno padal maloprodajni tržni delež, od tretjega četrletja 2020 ima največji tržni delež družba Telemach, ki se kot največji operater tudi oglašuje, vendar zaradi lastnega zmanjšanja tržnega deleža Telekom Slovenije ni bil deležen prilagoditve regulatornih obveznosti na veleprodajnem trgu, niti družba Telemach podvržena regulaciji.

S predlogom drastičnega znižanja cene veleprodajnega dostopa do bakrenega omrežja se ruši prav relativna stabilnost in predvidljivost, kar naj bi bil eden od ciljev, ki jih je zasledovala Agencija. Tako nizke cene, bodo onemogočale rentabilno vzdrževanje obstoječega omrežja, posledično pa bo padala/upadla kvaliteta storitev. Telekom Slovenije izpostavlja, da dostopnost storitev ne pomeni le, da je storitev geografsko dosegljiva, temveč mora biti tudi cenovno dostopna. Trenutno model regulacije Telekomu Slovenije ne omogoča ponujanja storitev po konkurenčnih cenah, ki jih ponujajo drugi operaterji, zato je Telekom Slovenije prisiljen oblikovati cenovno konkurenčne pakete, ki pa vključujejo nižje hitrosti.

6. Opredelitev upoštevnega trga

6.1 Opredelitev upoštevnega trga

Agencija je na strani 34 v povezavi z zamenljivostjo na maloprodajnem množičnem trgu zapisala:
Načeloma želijo končni uporabniki na maloprodajnem trgu brezhibno delujočo storitev za konkurenčno ceno. Manj je pomembno ali jim bo ta storitev zagotovljena preko bakrenega, koaksialnega kablanskega ali optičnega omrežja. Ker pa uporabniki na maloprodajnem trgu v zadnjih letih uporabljajo čedalje več storitev, ki zahtevajo višje hitrosti (videokonference, video na zahtevo, digitalna TV, igranje spletnih iger...), je tudi povpraševanje po tehnologiji, ki omogoča višje hitrosti, ustrezno večje. To se kaže tudi v maloprodajnem deležu optičnih širokopasovnih priključkov, ki iz leta v leto narašča. Bakreno omrežje na daljših razdaljah ne more več zadovoljiti potreb bolj zahtevnih uporabnikov, saj ne dosega dovolj velikih hitrosti, kakor tudi ne nizkih odzivnih časov. Zato je razumljivo, da se končni uporabniki na maloprodajnem trgu raje povezujejo preko optičnega ali koaksialnega omrežja, ki lahko tudi na večjih razdaljah dosežeta visoke hitrosti interneta in hitro odzivnost.

Telekom Slovenije se strinja z ugotovitvijo Agencije, da se zaradi zadovoljitve potreb in razmer, ki jih je povzročila pandemija, vedno več uporabnikov raje kot po bakrenem omrežju povezuje preko optičnega in koaksialnega omrežja. Vendar na tem mestu izpostavljam, da v kolikor v tem primeru ne gre za optično omrežje Telekoma Slovenije oz. odprto širokopasovno omrežje (v nadaljevanju: OŠO omrežje), uporabniki ne morejo prosto izbirati storitve pri obstoječem ponudniku, temveč so prisiljeni v menjavo ponudnika v zameno za zadovoljitev svojih potreb po višjih hitrostih.

Agencija na strani 47 v podpoglavju o zamenljivosti s širokopasovnim dostopom preko koaksialnega kablanskega omrežja zapiše:

Agencija na tej podlagi ugotavlja, da uporabnik, ki ima na voljo dostop do bakrene in kablanske infrastrukture, v primeru povišanja maloprodajne cene lahko zamenja dostop preko bakrenega omrežja za kablanski dostop in obratno ter je s tem lahko deležen enakovrednih storitev. Ker vodi Telekom Slovenije kot pretežni lastnik bakrenega omrežja enotno maloprodajno cenovno politiko za vso državo, Agencija za hitrosti, ki so tehnično mogoče na obstoječem bakrenem omrežju Telekoma Slovenije ugotavlja tudi cenovno zamenljivost bakrenih in kablanskih produktov na maloprodajnem trgu, saj obstaja cenovni pritisk kablanskega širokopasovnega dostopa v maloprodaji na maloprodajne cene storitev na bakrenem omrežju, kar nenazadnje potrjuje že omenjen visok delež kablanskih širokopasovnih priključkov.

Telekom Slovenije se strinja z definicijo Agencije, da je baker zamenljiv s DOCSIS, obenem pa Agencija DOCSIS primerja s FTTH hitrostmi, kar je očitno tudi iz komunikacije hitrosti dostopa do končnih strank. Na tem mestu želimo izpostaviti, da storitve preko DOCSIS v hitrostih dostopa presegajo storitve preko bakrenega omrežja.

V podpoglavju Tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture na straneh 58-61 Agencija zapiše:
Zmogljivosti kablanskih omrežij za zagotavljanje teh storitev so se z uvedbo standarda DOCSIS 3.0 bistveno izboljšale, še vedno pa je za kablaska omrežja značilno, da se povezave individualnih uporabnikov združujejo že na sami trasi dostopovnega

omrežja in tako zaradi souporabe istega prenosnega medija v času večjih obremenitev lahko prihaja do zasičenj ali motenj in s tem do degradacije storitev oziroma zmanjšanja hitrosti prenosa (glej spodnjo sliko). Pri dostopu preko bakrenega omrežja pa združevanje povezav poteka na MSAN-u v funkcijski lokaciji Telekoma Slovenije, kar daje operaterju boljšo možnost upravljanja s kakovostjo povezave do samega naročnika. Zagotavljanje kakovosti storitev na ravni DOCSIS tako ni primerljivo z rešitvami na xDSL tehnologiji.

Izjava Agencije ne drži in kaže na popolno tehnološko nepoznavanje tehnologije DOCSIS in celo zavajanje. DOCSIS sistemi imajo na voljo mehanizme za upravljanje s kakovostjo storitve ter ustrezno ločujejo promet uporabnikov glede na prioriteto ter naročen paket hitrosti. V vseh omrežjih prihaja do zasičenj, je pa nerazumno govoriti o tem, da je gigabitna povezava z npr. 30 uporabniki, ki ponuja posameznemu uporabniku 33 Mbit/s prenosne hitrosti in obenem dodobra izkorišča statistični multipleks, bolj zasedena kot 15 Mbit/s ADSL povezava. Analogna tehnologiji DOCSIS je kvečjemu tehnologija GPON na optičnem omrežju. Tolmačenje s strani Agencije, da DOCSIS tehnologija ni ustrezen nadomestek za xDSL tehnologije, pa je napačen. Slednje je razvidno že iz samih paketov hitrosti, ki jih na svojem kabelskem omrežju ponuja operater Telemach in postavlja DOCSIS v privilegirani položaj glede na xDSL.

Glede na vse večjo konsolidacijo kabelskih omrežij, ki so vključena v skupino Telemach, je Agencija ugotavljala, ali bi slednja lahko omogočila tudi poslovne modele, primerljive s poslovnim modelom lokalnega dostopa preko fizične ali virtualne razvezave (VULA) Telekoma Slovenije. Iz odgovorov Telemacha, ki jih je Agencija pridobila na podlagi vprašalnika v zvezi s tehničnimi možnostmi kabelskega omrežja za veleprodajni dostop in prihodnjimi načrti glede razvoja omrežja izhaja, da takšne ponudbe ni pričakovati, saj zaradi tehničnih in organizacijskih izzivov ter pomanjkanja vzdržnega poslovnega modela v EU, ki bi za tak model podpiral večje potrebne naložbe ter hkratnega pomanjkanja opaznega povpraševanja s strani iskalcev dostopa, veleprodajni model s strani Telemacha ni bil obravnavan kot realna možnost.

Glede VULA se Telekom Slovenije ne strinja z analizo Agencije. Vozlišča CMTS zaključujejo podobno število uporabnikov kot GPON vozlišča, ki so se v preteklosti izkazala za primerna za zagotavljanje VULA. V tem primeru lahko alternativni operater zagotavlja storitve preko L3 sloja namesto L2 sloja. Obenem je omenjanje organizacijskih izzivov neprimerno, saj slednji niso nikoli predstavljali ovir pri nalaganju obveznosti Telekomu Slovenije. Poslovni modeli v EU že obstajajo, kar je ugotovila tudi Evropska Komisija¹. V Belgiji in na Danskem je veleprodajni kabelski dostop naložen z regulatorno odločbo². Operaterji imajo na voljo veleprodajne ponudbe (IPKO, ZIGGO,...), pri katerih je VULA pričakovani naslednji korak, ki bo sledil ponudbi dostopa preko bitnega toka.

Ker pa CMTS deluje kot usmerjevalnik na tretjem sloju (Layer 3) ISO/OSI referenčnega modela, bi moral podpirati dodatno funkcionalnost BSoD (Business Services over DOCSIS), katere pa na kabelskem omrežju Telemacha ni mogoče zagotoviti. Kabelsko omrežje Telemacha namreč ni zasnovano v smeri, da bi omogočalo funkcijo BSoD tako na strani CMTS opreme kot na strani drugih sistemov. Slednje bi pomenilo zamenjavo oziroma nadgradnjo velikega dela CMTS opreme in popolno spremembo določenih drugih sistemov, kar pa zaradi visokih investicij, ki bi bile potrebne, ne bi bilo sorazmerno.

Funkcionalnost BSoD je bila pod okriljem Cable labs standardizirana že leta 2006 in je prisotna tako v CMTS kot v modemski opremi že vrsto let. To posledično pomeni, da za vpeljavo te storitve ni potrebna nobena nadgradnja,

¹ French cable operator Numericable initially provided cable access on a commercial basis to operators such as Bouygues Telecom. Following the merger between Numericable and SFR, the French competition authorities mandated the supply of cable bitstream by the merged company. The Commitments originally made in 2014, were however not renewed at the time of the Competition authority's review in 2019. Also TDC, in Denmark, has played a more active role in the provision of cable-based bitstream access since launching a commercial offer (in use since April 2016) for alternative telecommunications companies to access its cable TV network. (Vir:

Commission staff working document, explanatory note, accompanying the document commission recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive (EU) 2018/1972 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 establishing the European Electronic Communications Code)

² At wholesale level, regulated access to cable networks is currently only available in Belgium and in Denmark based on a centrally provided bitstream product. (Vir: Commission staff working document, explanatory note, accompanying the document commission recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive (EU) 2018/1972 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 establishing the European Electronic Communications Code)

kvečjemu kakšna dodatna licenca. Telekom Slovenije Agencijo prosi, da obrazloži, kateri so drugi sistemi, ki so potrebni nadgradnje, saj večina opreme, ki jo Telemach že uporablja, vse omenjeno omogoča. Izjava o visokih stroških pa enostavno ne drži, saj je Telemach celotno omrežje nadgradil na DOCSIS 3.0 v zadnjih petih letih in ne potrebuje dodatnega vložka za zagotovitev BSoD.

Omrežje skupine Telemach je razdrobljeno med različne kabelske sisteme, ob tem pa se sooča tudi s tehnično omejenostjo kapacitet v omrežju. Ob vstopu morebitnih iskalcev dostopa bi se zaradi nenadnega povečanja količine prometa, na kar so kabelska omrežja zaradi souporabe istega prenosnega medija še posebej občutljiva, storitvam močno znižala kakovost, pri tem pa bi, kot že navedeno, prilagoditev elementov omrežja na možnost ponudbe veleprodajnega dostopa za Telemach predstavljala tudi veliko finančno breme.

Trditev, da bi se Telemachu nenadno povečal promet na kabelskem omrežju ne drži, saj se število končnih uporabnikov na omrežju ne bi bistveno povečalo. Razlog za to je, da se na področjih, kjer sobivata bakreno omrežje in DOCSIS, že danes v glavnini uporablja DOCSIS omrežje za dostop do internetnih storitev. Iz tega naslova argument velikega finančnega bremena ne vzdrži, saj ni potrebnih posebnih prilagoditev omrežja.

Poleg tega bi iskanci dostopa potrebovali tudi servisni dostop do svoje CPE opreme in s tem podatke o njenem stanju, pošiljanje alarmov in izdelavo statistik ter možnost avtomatskih nadgradenj ter programiranih sprememb konfiguracije. Te možnosti pa bi bile na kabelskem omrežju močno okrnjene oziroma bi bil iskalec dostopa pri namestitvah in spremembah konfiguracij, nadzornih, varnostnih in ostalih nalogah, ki zahtevajo dostop do modemov, močno omejen in odvisen od veleprodajnega ponudnika na kabelskem omrežju.

Glede na to, da ima Telekom Slovenije že predpisane performančne podatke, ki jih mora zagotavljati iskalcem veleprodajnega dostopa, je to preprosto možno narediti tudi na DOCSIS dostopih prek ustreznih API-jev, ki jih omenjeni operater že uporablja za lastne potrebe.

V primeru dostopa na tretjem sloju (Layer 3) ISO/OSI referenčnega modela, ki pa ne predstavlja substituta lokalnemu dostopu, bi iskalec dostopa svojim uporabnikom na kabelskem omrežju sicer lahko zagotovil svoje območje IP naslovov ter jim omogočil dostop do svojih storitev. Pri tem bi lahko uporabnikom pošiljal svojo TV shemo preko IP ali pa TV shemo kabelskega operaterja preko DVB-C. V prvem primeru bi za unicast prenos porabil precej pasovne širine v pritočni smeri, saj bi vsak njegov uporabnik za prenos televizije uporabljal svoj tok podatkov. V drugem primeru pa bi lahko nastopila težava, ker bi lahko operater iskalec dostopa svojim uporabnikom sicer ponudil programsko shemo operaterja omrežja, pri tem pa ne bi bil prilagodljiv v zadostni meri, da bi lahko uporabnikom na kabelskem omrežju zagotovil enako storitev, kot jo nudi svojim končnim uporabnikom na drugih omrežnih tehnologijah (npr. bakrenih in optičnih povezavah). S prenosom televizijskih signalov na način multicast, ki je na voljo na drugih vrstah omrežij, bi se lahko poraba pasovne širine zmanjšala, vendar takšnega načina omrežja Telemacha ne podpira, saj kabelsko omrežje prenaša televizijski signal preko posebnih kanalov in protokolov (DVB-C). Prenosanje televizijske storitve preko unicast povezav pa bi, kot že navedeno, močno zmanjšalo razpoložljivo skupno pasovno širino v posamezni koaksialni zanki. Iskalec dostopa bi sicer lahko do svojih naročnikov na kabelskem omrežju prenašal programsko shemo operaterja – lastnika infrastrukture, vendar pa bi to še dodatno zmanjšalo njegovo že omejeno fleksibilnost pri oblikovanju maloprodajne ponudbe.

Telekom Slovenije želi ponovno podati pojasnila glede zagotavljanja IP televizije v unicast načinu in porasta pasovne širine. Tako Telemach kot T-2 na velikem številu GPON priključkov omogočata storitve IPTV prek OTT dostave (Unicast), kar pomeni da ni večje potrebe po dostavi kanalov prek DVB-C. Vse več prometa na omrežju namreč predstavlja unicast promet (uporaba storitev ogleda nazaj in VoD) in tudi porast prometa proti končnim uporabnikom, glede na vse manjše število uporabnikov na posamičnem HFC izvodu, ne predstavlja težav glede kapacitet. . Nove kodirne tehnike kot je h.265 kodek omogočajo dodatno znižanje pasovne širine potrebne za dostavo IPTV vsebin.

V kabelskih omrežjih v Sloveniji je tako predvsem zaradi omejenih kapacitet in navedenih tehničnih omejitev obstoječih kabelskih omrežij, veleprodajni model za druge operaterje, ki bi želeli ponujati storitve dostopa do interneta, IP televizijo in VoIP, otežen. Tehnologija DOCSIS 3.1 bo v prihodnje postopoma sicer omogočila večje prenosne zmogljivosti in bo s tega vidika bolj primerna za veleprodajni dostop, vendar pa je obsežnejša implementacija te tehnologije na naročniških priključkih do

naslednjega pregleda trga manj verjetna, saj zahteva večje posege na dostopovnem delu omrežja, pri tem pa se bo podobno kot segmentacija kableskega omrežja z novimi optičnimi vozlišči izvajala glede na potrebe naročnikov po večji prenosni zmogljivosti na posameznih območjih. V takih okoliščinah tako ni objektivno pričakovati, da bi Telemach, še manj pa majhni kabelski operaterji, na povišanje cen dostopa s strani Telekoma Slovenije reagirali dovolj hitro s primerljivo paleto alternativnih storitev v svojih kableskih omrežjih.

Agencija ves čas izpostavlja omejene kapacitete v kableskih omrežjih, nikjer pa ne postreže z analizami, kakšne te kapacitete dejansko so. Že hiter pogled na podatke AKOS TestNet aplikacije pokaže, da Telemachovi uporabniki, ki so povečini na DOCSIS omrežju, dosegajo najvišje prenosne hitrosti, kar je seveda pričakovano, saj večini uporabnikov zagotavljajo 100Mbit/s in višje prenosne hitrosti. Ti podatki tako kažejo ravno obratno sliko od tiste, ki jo želi prikazati Agencija. Enako zasledimo pri poročilih o testih s strani izvajalca UMLAUT https://www.umlaut.com/uploads/documents/Reports-Certificates/202012_Slovenia_Fixed_Broadband_Certificate_uumlaut.pdf in OOKLA (speedtest).

Na osnovi teh podatkov Telekom Slovenije, glede preobremenjenosti DOCSIS v omrežju Telemacha, ne more priti do enakih zaključkov kot jih je v Analizi predstavila Agencija, temveč ravno obratno.

Agencija ugotavlja, da po tehnološki plati kablesko omrežje Telemacha, niti ostalih majhnih kableskih operaterjev, ni primerno za veleprodajno ponudbo lokalnega dostopa, saj bi predstavljala potrebna prilagoditev omrežja velik strošek, medtem ko iskalci dostopa ne bi mogli ponujati storitev na enaki kakovostni ravni in z enako fleksibilnostjo, kot so to sposobni pri dostopu preko fizične oz. virtualne razvezave preko bakrenega omrežja. Poleg tega bi imeli le omejen upravljavski dostop do lastne terminalne opreme, kar jim še dodatno onemogoča ponujanje konkurenčnih storitev za končne uporabnike. Na podlagi navedenega Agencija zaključuje, da dostop preko kableskega omrežja z vidika tehnoloških karakteristik infrastrukture ne predstavlja ustreznega substituta razvezanemu dostopu preko bakrenega omrežja.

Zapisana ugotovitev Agencije ne drži, saj bi iskalci dostopa na ta način omogočali precej boljše in zanesljivejše storitve, kot jih mogoče zagotoviti na bakreni parici. To se je še posebej izkazalo v času epidemije, ko so se izrazito pokazale omejitve bakrene infrastrukture. V primeru, da bi bil omogočen osrednji ali lokalni dostop z uporabo L3 modela, bi imeli velike koristi vsi uporabniki. To so prepoznali številni regulatorji v in izven EU.

Glede spremembe interne inštalacije velja, da večina (vsaj večjih) operaterjev že ponuja kableske storitve prek DOCSIS in jim prilagoditev interne inštalacije in terminalne opreme ne predstavlja težave, še manj pa, da bi to zahtevalo znatne investicije.

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija predstavi model, po katerem je ocenila, da veleprodajna ponudba lokalnega dostopa kableskega omrežja ni izvedljiva in da za tak dostop ni interesa. Prav tako ne vidimo razloga, zakaj Agencija meni, da je težava omejen upravljavski dostop do lastne terminalne opreme.

Na strani 64 Analize je Agencija v zvezi z razširjenostjo omrežij in dostopnosti do končnih uporabnikov zapisala: *Na podlagi navedenega Agencija zaključuje, da dostop preko kableskega omrežja z vidika razširjenosti omrežij in dostopnosti do končnih uporabnikov ne predstavlja ustreznega substituta dostopu preko razvezave bakrene zanke.*

Po mnenju Telekoma Slovenije Agencija nerazumno zavrača DOCSIS kot alternativo bakrenemu omrežju, z navedbo, da kablesko omrežje pokriva samo del bakrenega omrežja. Cilj Agencije bi morala biti čim optimalnejša izraba infrastrukture, brez podvajanja.

Pri tem je nujno potrebno upoštevati dejstvo, da je DOCSIS tehnologija NGA omrežij, na bakrenih povezavah pa je ta kriterij (30Mbit) zelo težko doseči.

V praksi se tako dogaja, da so uporabniki vseh ostalih operaterjev prisiljeni v koriščenje bakrenih telefonskih povezav nizkih hitrosti, saj jim ni omogočena veleprodajna ponudba na DOCSIS omrežjih. Ravno tako ne drži trditev, da na DOCSIS omrežjih ni možno zagotavljati poslovnih storitev kot to zagovarja Agencija, saj le-te največji ponudnik DOCSIS omrežja v Sloveniji vztrajno oglašuje (dostopno na: <https://poslovni.telemach.si/paketi/biz-connect#tab-2/>).

Agencija je na straneh 64 -66 Analize zapisala:

Agencija je na podlagi odgovorov, ki jih je pridobila od operaterjev, ugotovila, da operaterji, ki ponujajo širokopasovni dostop preko razvezave zanke, niso zainteresirani za prehod na kableska omrežja in to kljub potencialno nižji ceni, ki bi veljala za

takšen veleprodajni dostop, kar ne kaže na zamenljivost teh dveh oblik operaterskega dostopa. Poleg tega pa bi potrebne nadgradnje za zagotovitev dostopa na kabelskem omrežju Telemacha cene tovrstnega dostopa znatno povišale, tako da bi ta dostop lahko postal nekonkurenčen tudi s cenovnega vidika.

Telekom Slovenije poziva Agencijo, da predstavi analizo razlogov, ki so jih operaterji podali v odgovorih. Skoraj nerealno se zdi, da bi ponudniki vztrajali na manj zmogljivi infrastrukturi (bakreno omrežje) v primeru, ko bi imeli možnost dostopa do cenejšega in hitrejšega omrežja.

Navedeni komercialni modeli se bistveno razlikujejo od modela dostopa z bitnim tokom Telekoma Slovenije, saj omogočajo pri posameznemu kabelskemu operaterju le lokalno zelo omejen dostop do končnih uporabnikov, poleg tega pa je tak dostop lahko omogočen samo enemu operaterju.

Navedeni komercialni modeli pričakovano odstopajo, gre pa le za posamične primere, ki jih Agencija preveč posplošuje. NNI povezavo in preprodajo kabelskega signala lahko manjši kabelski operaterji naredijo tudi v sodelovanju z ostalimi, ne zgolj s kabelskimi operaterji.

Nadalje je v študiji WIK Consult³ pojasnjeno, da čeprav predstavlja VULA tehnološki izziv, ni nikakršnih ovir pri zagotavljanju storitev preko bitnega toka. *"WCA/WBA can be offered based on a Layer 3 protocol (IP) without major technical restrictions".*

Primeri praks so na voljo tako na Nizozemskem pri operaterju Ziggo, na Danskem, kjer operater TDC omogoča dostop do svojega kabelskega omrežja in na Kosovu, kjer operater IPKO, odvisna družba Telekoma Slovenije, omogoča storitve prek bitnega toka.

Agencija je v sklepu o veleprodajni zamenljivosti lokalnega dostopa preko bakrenega in kabelskega omrežja na strani 64 zapisala:

Agencija na podlagi zgoraj obravnavanih dejavnikov, kot so tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture, razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov, cenovni vidik zamenljivosti in poslovni modeli, ugotavlja, da dostop preko kabelskega omrežja, kljub povezovanju oziroma konsolidaciji kabelskih operaterjev na trgu in razvoju kabelskih omrežij tako na strani ponudbe kot povpraševanja predvsem zaradi tehnoloških razlogov ne predstavlja ustreznega substituta dostopu preko razvezanega dostopa na bakrenem omrežju, prav tako pa tega ni pričakovati niti do naslednjega pregleda trga, zato ni del predmetnega upoštevnega trga.

Telekom Slovenije na osnovi zgoraj navedenih dejstev Agencijo poziva, da kabelska omrežja opredeli kot veleprodajno zamenljiv produkt bakrenemu in optičnemu omrežju, ne glede na veleprodajne namene kabelskih operaterjev.

Evropska Komisija je ob pripravi novega Priporočila Komisije (EU) 220/2245 o upoštevni trgih izdelkov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodne regulacije v skladu z Direktivo 2018/1972/EU (v nadaljevanju: Priporočilo o upoštevni trgih) ugotovila, da so kabelska omrežja, ki delujejo v skladu s standardom DOCSIS 3.1. zmožna zagotavljati tako bitni tok kot virtualno razvezavo (VULA).

Kabelsko omrežje je v Sloveniji razširjeno in na maloprodajni ravni predstavlja pomembno omejitev možnosti tradicionalnih operaterjev za neodvisno delovanje na veleprodajni ravni.

Navedene ugotovitve Agencije so napačne iz več razlogov:

- Če upoštevamo tehnološki vidik, je tehnologija DOCSIS po zmogljivosti superiorna v primerjavi z xDSL tehnologijami in hitrostmi, ki jih le-ta lahko zagotovi na povprečni dolžini parice. Uporaba DOCSIS kot zamenjave za bakreno telefonsko omrežje prinaša številne prednosti, tako iz naslova zmogljivosti, kot iz naslova nadaljnjega razvoja, kar prepozna večina regulatorjev na razvitih trgih Evrope, vključno z BEREC.
- V študiji WIK Consult so nazorno predstavljeni poslovni modeli, kjer je izkazano, da ima uvedba bitnega toka smisel tako za iskalce dostopa prek DOCSIS kot lastnike omrežja.

³ Dosegljivo na <https://www.w.k.org/en/veroeffentlichungen/studien/weitere-seiten/2017-acm>

- Bakrena omrežja se ukinjajo, njihov doseg se krči, tehnološko ne dosegajo več minimalnih zahtev za uporabnike, medtem, ko se tehnologija DOCSIS še intenzivno razvija.

Glede opredelitve geografskega trga

Za Agencijo je najprimernejša geografska enota naselje. Telekom Slovenije se strinja, da je takšna analiza enostavna, ravno tako so naselja kot administrativne enote prepoznane s strani Evropske komisije kot ustrezne, njihove meje so stalne in naselje je dovolj majhno, da še vedno ustreza zahtevi homogenosti.

6.2.4 Analiza geografskega trga 1

Operaterji v postopku mapiranja preko spletne aplikacije OZKGJI Geodetske uprave prejmemo podatke ali je na delu stavbe prijavljeno gospodinjstvo (tabela didgosp.csv znotraj inicialnih podatkov mapiranja).

V zadnjih razpoložljivih podatkih iz maja 2021 je na seznamu didgosp 682.110 poseljenih stanovanj (gospodinjstev). Razpolagamo še z datoteko iz leta 2019, ko je bilo na seznamu 685.265 stanovanj/gospodinjstev. Podatek Agencije, da je bilo junija 2020 689.105 gospodinjstev sicer ne odstopa veliko, ni pa skladen s podatki, ki jih prejmemo od Geodetske uprave.

Predmetne baze nismo smatrali za relevantno, ker se praktično nikoli ni ujemala s podatki, ki smo jih prejeli v postopku ugotavljanja tržnega interesa ali v okviru razpisa GOŠO s strani različnih ministrstev. Če uparimo sveže podatke didgosp z seznamom belih lis, posredovanih v razpisu Ministrstva za javno upravo (v nadaljevanju: MJU) GOŠO5 (marec 2021), je na istih naslovih 2855 več belih lis od števila gospodinjstev v seznamu didgosp.csv (pri 13.178 belih lisah je to 22% odstopanje). Takšna odstopanja so nam dala sklepati, da ministrstva črpajo podatke o številu gospodinjstev na osnovi podatkov Statističnega urada RS, kjer je še vedno uradni podatek o 824.618 gospodinjstvih v Republiki Sloveniji. Na odstopanje baz moramo opozoriti tudi, če je odstopanje minimalno. MJU in Agencija sta državni inštituciji, kar pomeni, da bi oboji morali črpati iz istega vira, kar pa očitno ne drži.

6.2.7 Določitev kriterijev in rezultati geografske analize trga 1

Telekom Slovenije je simuliral analizo na že prej omenjenih njemu razpoložljivih podatkih. Od podatkov operira z:

- javno bazo OPT, kjer je poleg pokrivanja posameznega operaterja razvidno tudi, koliko ima posamezni operater aktivnih priključkov (atribut »PRIKLOP=1«);
- podatki ali je na delu stavbe prijavljeno gospodinjstvo Geodetske uprave prek spletne aplikacije OZKGJI (tabela didgosp.csv znotraj inicialnih podatkov mapiranja);
- podatki SURS-a o številu gospodinjstev po občinah/ naseljih datirani na leto 2018;
- podatki lastnega inventarnega sistema, ki vključujejo stanje na omrežju Telekoma Slovenije.

Vsi podatki, razen statistični podatki SURS-a o številu gospodinjstev v Sloveniji, so iz maja 2021.

Telekom Slovenije na predstavljenih rezultatih prvenstveno ugotavlja, da so podatki, na katerih temelji analiza Agencije, datirani na december 2019 (Analiza produktov in storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa) in posledično za tovrstno analizo zastareli. Če Agencija v analizi trga ugotavlja, da v Republiki Sloveniji obstaja 524 naselij s 161.796 gospodinjstvi, ki izpolnjujejo kriterij, da ima prvotni operater v naselju manj kot 40 % maloprodajni tržni delež, hkrati pa sta v naselju še najmanj dva druga operaterja z maloprodajnim deležem 10% ali več na svojem (konkurenčnem) omrežju, navajamo, da je takšnih naselij danes (junij 2021) bistveno več in je v njih vsaj 200.000 gospodinjstev (po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, v nadaljevanju: SURS).

Glede na polno odprtost telekomunikacijskega trga v Sloveniji in upoštevajoč dinamiko prehoda rezidenčnih uporabnikov med operaterji, ki je prisotna danes, bi Agencija morala podatke o malo in veleprodajnih priključkih posodabljeni vsaj na vsake tri (3) mesece. Seznam dereguliranih naselij ne more in ne sme biti statičen za celotno trajanje odločbe, ampak bi se moral periodično posodabljeni glede na osvežene podatke po naseljih.

Telekom Slovenije ugotavlja, da sta kriterija (da ima prvotni operater v naselju manj kot 40 % maloprodajni tržni delež, hkrati pa sta v naselju z maloprodajno ponudbo prisotna še najmanj dva druga operaterja, ki posamezno dosegata prag 10 % in da vsi trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kablenskimi ali optičnim omrežjem), ki jih je Agencija postavila za geografsko segmentacijo predmetnega upoštevnega trga, nepravilna tako do Telekoma Slovenije, kot novih vstopnikov na telekomunikacijski trg.

Trditev lahko pojasnimo na primeru naselja Kranj. Pokrivanje optičnega omrežja družbe T-2 d.o.o. (v nadaljevanju: T-2) je preko 90%, medtem ko Telekom Slovenije pokriva z optiko samo 17% naselja Kranj. Kljub temu, da Telekom Slovenije z bakrom pokriva enak delež Kranja kot T-2, je maloprodajni delež Telekoma Slovenije v Kranju ■%, vsi preostali operaterji (vključno z operaterji na omrežju Telekoma Slovenije) imajo skupaj maloprodajni delež ■%, delež T-2 pa je 73%.

Agencija sama zapiše, da je skladno z uveljavljeno sodno prakso tržni delež operaterja, ki dlje časa presega 50 % že sam po sebi lahko pokazatelj prevladujoče tržne moči, kar jasno pokaže, da je operater s pomembno tržno močjo (v nadaljevanju: OPTM) v Kranju T-2. Potreben kriterij za deregulacijo "vsil trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kablenskimi ali optičnim omrežjem" je v praksi nemogoče doseči, ker je postavljen popolnoma nerazumno. Telekom Slovenije je ugotovil, da pod trenutnimi pogoji izgradnja optike v Kranju v obsegu, da bi lahko konkuriral drugemu operaterju, ni rentabilna. Če se investicija ne izplača Telekomu Slovenije, je toliko manj verjetno, da bo omrežje gradil še tretji operater. Pokrivanje omrežja CaTV v Kranju je danes 14% in ni pričakovati, da bo sploh kdaj prišlo do praga 65%. Če T-2 nima konkurenčnega omrežja, je, po kriterijih, ki jih je postavila Agencija, v realnosti nemogoče kadarkoli doseči, da bi v naselju poleg T-2 imeli še dva operaterja s tržnim deležem preko 10%.

Posledično Telekom Slovenije ne more pričakovati, da bo, ne glede na svoj dosežen tržni delež, v Kranju kadarkoli dereguliran. T-2 pa je medtem na svojem lastnem, neodprtem omrežju dosegel praktično monopolni položaj.

Tako Telekom Slovenije kot gostujoči operaterji so v Kranju primorani storitve zagotavljati na zastarelem bakrenem omrežju. Rezultat tega je padanje tržnega deleža in monopol T-2. Agencija vseskozi postavlja in predstavlja regulacijo kot enega ključnih orodij za namen novih vstopnikov na trg. Novi vstopnik pa na bakrenem omrežju Telekoma Slovenije ne more konkurirati operaterju T-2, ki storitve ponuja preko lastnega optičnega omrežja. Posledično se gospodinjstvom tega območja oži izbira operaterja.

Telekom Slovenije je v analizi ugotovil, da je poleg 430 naselij v katerih so izpolnjeni kriteriji za deregulacijo še 1500 naselij, kjer je po podatkih SURS-a 250.000 gospodinjstev. V teh naseljih ima posamezni operater več kot 40% maloprodajni delež in njegovo omrežje pokriva več kot 65% gospodinjstev, v nasprotju z ostalimi operaterji, ki teh dveh pogojev ne izpolnjujemo. Povprečje maloprodajnega deleža Telekoma Slovenije je v teh 1500 naseljih ■%.

Vsa predmetna naselja bi morala biti predmet razvezave operaterja z monopolom, ki v teh primerih ni Telekom Slovenije, ali pa Telekom Slovenije na teh območjih ne bi smel biti podvržen regulaciji.

V ta sklop sodijo tudi naselja z zgrajenimi OŠO omrežji. Slednja so že po sami definiciji odprta in sofinancirana s pomočjo državne pomoči, ter tako konkurenca komercialno grajenim omrežjem. Iz tega razloga je lahko v takšnih naseljih OPTM OŠO operater ali pa se regulacija ukine.

Takšnih naselij je 862, kjer je po podatkih SURS 32.000 gospodinjstev. Telekom Slovenije ima v teh naseljih bakreno omrežje s tržnim deležem ■%. Telekom Slovenije je zaradi regulacije primoran vzdrževati praktično prazno omrežje. Kot smo že predhodno zapisali, je nerealno pričakovati, da bodo v naseljih, kjer so bila za izgradnjo OŠO dodeljena javna sredstva zaradi nerentabilne izgradnje, še kdo gradil omrežje oziroma bodo prisotna tri (3) omrežja, je nesmiselno in tudi proti pravilom o državni pomoči. Tudi po preteku več let od izgradnje OŠO omrežij se nihče od operaterjev ne odloča za izgradnjo lastnega omrežja na istih področjih, kjer je bilo v preteklih letih zgrajeno OŠO omrežje, kaj šele, da bi dosegli 65% pokrivanje gospodinjstev znotraj posameznega naselja.

Če združimo naselja, kjer so prisotna potrojena konkurenčna omrežja, naselja, kjer je dokazljiv OPTM, ki ni Telekom Slovenije, naselja pokrita z OŠO, ugotovimo, da preko 75% gospodinjstev na področjih, ki bi morala biti deregulirana. Velik del od preostalih 25% gospodinjstev je zaznamovan s tržnim interesom ali pa pri njih poteka GOŠO (4, 5).

Če povzamemo:

- Izbrani kriteriji Agencije za deregulacijo naselij so takšni, da некоč določeni OPTM, za vedno ostane OPTM, tudi če mu delež maloprodajnih priključkov pade na 0%, zato Agencijo pozivamo, da ponovno preuči dejanske razmere na trgu in regulacijo prilagodi tržnim razmeram, kjer Telekom Slovenije ni več operater s prevladujočo tržno močjo. Telekom Slovenije je na konkretnih primerih prikazal, da so regulatorni ukrepi na bakrenem omrežju nepotrebni in škodijo tako družbi Telekom Slovenije kot predvsem uporabnikom. Pogoj prekrivajoče se infrastrukture treh operaterjev je nesorazmeren za regulacijo območij v pretežno ruralni Sloveniji, kar smo prikazali tudi na analizi stanja OŠO območij, kjer nobeden od operaterjev ni zainteresiran za izgradnjo omrežja. Rezultati OŠO razpisov iz preteklih let hkrati pokažejo, da je na velikem delu Slovenije potrebna državna pomoč za izgradnjo enega omrežja.
- Regulacija operaterja, ki ni OPTM ima za posledico nastajanje prevladujočega položaja nereguliranih operaterjev, kot je to razvidno na primeru Kranja.
- Da bi se temu izognili je potrebno izločiti pogoj prisotnosti treh omrežij in iskati dejanskega OPTM v naselju. Kateri je, nam običajno pokaže tržni delež.
- Če upoštevamo še neizveden tržni interes izgradnje in GOŠO4, GOŠO5, je prisotno konkurenčno omrežje praktično po celotni Sloveniji in bi se že zaradi tega lahko trg 3b dereguliral.

Agencija je v sklepu geografske analize na strani 110 zapisala:

Agencija bo še naprej spremljala stanje na predmetnem upoštevnem trgu in bo v primeru, da bo prišlo do sprememb v določenih naseljih, ki ustrezajo zgornjih kriterijem, ustrezno posodobila seznam in ga posredovala v javno posvetovanje.

Glede na to, da je Agencija pri analizah v zvezi z geografsko opredelitvijo upoštevnih trgov uporabila podatke iz junija 2020, in podatke o operaterjih, ki so decembra 2019 dajali v zakup dostop z bitnim tokom ponudnikom maloprodajnih storitev, so podatki o stanju na predmetnem upoštevnem trgu že danes zastareli. Agencija naj pred začetkom upravnega postopka oziroma pred izdajo odločbe osveži podatke in posodobijo seznam dereguliranih naselij. Agencija naj določi tudi rok v katerem bo opravljala redne analize in posodobljala seznam dereguliranih naselij. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija tako Analizo opravlja redno enkrat na leto, glede na to, da enkrat lento zbira podatke o zakupu dostopa z bitnim tokom na veleprodajnem nivoju.

Preizkus treh meril

Po Priporočilu Komisije (EU) 2020/2245 z dne 18. decembra 2020 o upoštevnih trgih izdelkov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodne regulacije v skladu z Direktivo (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah⁴ (v nadaljevanju: Priporočilo), trga 3b ni več na seznamu reguliranih upoštevnih trgov.

Agencija meni, da je na podlagi izpolnjenih kriterijev preizkusa treh meril ugotovila, da trg 3b še vedno ustreza pogojem za predhodno (ex-ante) regulacijo in predlaga, da je Telekom Slovenije, kot operater s pomembno tržno močjo, še vedno reguliran, vendar je regulacija omiljena. Trg 3b je geografsko razdeljen na dva geografska podtrga (dereguliran trg A in reguliran trg B), saj je Agencija na podlagi opravljene geografske analize konkurenčnih pogojev ugotovila, da med opazovanimi enotami v Republiki Sloveniji obstajajo zadostne razlike, ki opravičujejo

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32020H2245>

delitev na geografske pod-trge. V 430 naseljih, ki imajo skupno 293.048 gospodinjstev (42,6% vseh gospodinjstev) je Telekom Slovenije izgubil mesto prevladujočega operaterja s pomembno tržno močjo in ta naselja tvorijo pod-trg A, na katerem obstajajo konkurenčne razmere. Preostalih 5.605 naselij, ki imajo skupno 396.057 gospodinjstev (57,4% vseh gospodinjstev), in na katerih se v primeru odsotnosti regulacije kaže pomanjkanje zadostnih konkurenčnih razmer, tvorijo enotno reguliran pod-trg B. Agencija namerava v tem delu trga obstoječemu operaterju s pomembno tržno močjo (Telekomu Slovenije) ponovno naložiti obveznosti.

I. Pravna podlaga

Agencija v 3. poglavju navaja, da opravlja analize upoštevni trgov skladno z ZEKom-1, ki je v pravni red prenesel Direktivo 2002/19/ES (Direktivo o dostopu), Direktivo 2002/20/ES (Direktivo o odobritvi), Direktivo 2002/21/ES (Okvirno direktivo), Direktivo 2002/2/ES (Direktivo o univerzalnih storitvah) in Direktivo 2002/58/ES, spremenjeno nazadnje z Direktivo 2009/136/ES (Direktivo o zasebnosti in elektronskih komunikacijah)

Decembra 2018 je bila sprejeta Direktiva (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah (v nadaljnjem besedilu: Zakonik), ki bi morala biti v nacionalne zakonodaje prenesena konec leta 2020. Predlog novega Zakona o elektronskih komunikacijah (ZEKom-2), ki Zakonik implementira, je v medresorskem posvetovanju. Temeljni cilj predloga zakona je prenos Direktive 2018/1972/EU v nacionalni pravni red in tako tudi v nacionalni zakonodaji prenova rešitev oz. ureditve, kot je ta postavljena z implementacijo štirih EU direktiv, ki so z Direktivo 2018/1972/EU prenovljene, sprejem se pričakuje jeseni, torej v roku treh mesecev

V primerjavi s sedanjim zakonom, Zakonik oziroma predlog ZEKom-2 v poglavju glede zagotavljanja konkurence, uvajata nove koncepte, to so zlasti novi oziroma prenovljeni ukrepi simetrične regulacije in nove obveznosti za operaterje s pomembno tržno močjo.

Kot ukrep simetrične regulacije je dodana naložitev obveznosti v zvezi s souporabo pasivne infrastrukture in obveznosti sklenitve lokalno omejenih sporazumov o nacionalnem gostovanju, kadar je to neposredno potrebno za lokalno zagotavljanje storitev, ki uporabljajo radiofrekvenčni spekter, ter če nobenemu operaterju ni omogočen izvedljiv in podoben alternativni način dostopa do končnih uporabnikov pod poštenimi in primernimi pogoji (133. člen).

Agencija lahko v določenih primerih naloži skupno uporabo napeljave v stavbi tudi prek prve razdelilne točke na točko, ki je čim bližje končnim uporabnikom in ki lahko gosti zadostno število takšnih uporabnikov, in sicer v primeru, kadar obstajajo velike in stale fizične ali gospodarske ovire za podvajanje, ki povzročajo bistvene težave glede konkurence ali nedelovanja trga na maloprodajni ravni v škodo končnih uporabnikov (138. člen).

Merila za presojo prevladujočega položaja in merila za presojo skupnega prevladujočega položaja so posodobljena in prilagojena glede na zadnje Smernice za tržno analizo in ocenitev pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom EU za elektronska komunikacijska omrežja in storitve iz leta 2018 (143. in 144. člen).

V okviru regulativne obravnave zelo visokozmogljivih omrežnih elementov bo Agencija, kadar bo operater s pomembno tržno močjo objavil ponudbo za sovlaganje v zelo visokozmogljiva omrežja, imela možnost, da se vzdrži naložitve obveznosti glede novega zelo visokozmogljivega omrežja, če je vsaj eden od potencialnih sovlagateljev sklenil sporazum o sovlaganju s tem operaterjem (156. člen).

Operaterjem s pomembno tržno močjo je s ciljem izboljšanja preglednosti in zagotovitve pravne varnosti dana možnost, da ponudijo zaveze, ki jih Agencija upošteva pri odločanju o ustreznih regulativnih obveznostih (160. člen).

Agencija je navedla, da je analizo pripravila tudi skladno z Zakonikom, ki ga je upoštevala pri pripravi Analize in ukrepov. Menimo, da temu ni tako. Regulatorni okvir je bil z Zakonikom spremenjen, zato je prišlo do deregulacije treh upoštevni trgov, med njimi predmetnega, saj je Priporočilo pripravljeno in temelji na Zakoniku, namesto regulacije pa so vzpostavljene zaveze, veleprodajni ukrepi, ki omogočajo drugačen »nadzor« operaterjev, koncept urejanja trga je drugačen. Agencija pa je s predmetno analizo predvidela regulacijo trga, za katerega Evropska Komisija določa, da glede na test treh meril ne sodi več pod ex-ante regulacijo, ukrepi so enaki kot naloženi v sedaj veljavni odločbi, ki temelji na starem regulatornem okvirju.

II. Test treh meril

V skladu s členom 67(1) Direktive (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah, je lahko naložitev predhodnih regulativnih obveznosti upravičena samo na trgih, ki kumulativno izpolnjujejo tri merila iz člena 67(1)(a), (b) in (c).

Prvo merilo je prisotnost visokih in stalnih ovir za vstop na trg. Na podlagi tega merila se ugotavlja, ali, kdaj in v kakšnem obsegu lahko pride do vstopa na trg, in določijo ustrezni dejavniki za uspešen vstop na trg elektronskih komunikacij. S statičnega vidika sta za to priporočilo pomembni zlasti dve vrsti ovir za vstop na trg, in sicer strukturne ovire in pravne ali regulativne ovire.

Drugo merilo je namenjeno določitvi, ali tržna struktura kaže, da se bo v zadevnem časovnem obdobju razvila učinkovita konkurenca, ob upoštevanju stanja in možnosti konkurence na področju infrastrukture in drugih virov konkurence za ovirami za vstop na trg. Analiza učinkovite konkurence pomeni, da bo trg postal učinkovito konkurenčen brez predhodne regulacije v obdobju pregleda ali pa bo to postal po navedenem obdobju, če bo že v tem obdobju mogoče opaziti jasne dokaze o pozitivni tržni dinamiki. Zaradi zблиževanja izdelkov, zagotovljenih z različnimi omrežnimi tehnologijami, bi lahko na primer prišlo do konkurenčnih pritiskov med izvajalci, ki delujejo na ločenih trgih izdelkov, kar bi lahko privedlo do zблиževanja trgov.

Tretje merilo je ocena, ali konkurenčno pravo zadostuje za ustrezno odpravo ugotovljenih tržnih pomanjkljivosti. To merilo se uporablja za ocenjevanje ustreznosti konkurenčnega prava za odpravo ugotovljenih trajnih tržnih pomanjkljivosti, zlasti glede na to, da lahko predhodne regulativne obveznosti učinkovito preprečijo kršitve konkurenčnega prava. Ukrepi, ki temeljijo na konkurenčnem pravu, verjetno ne zadostujejo, kadar je pogosto in/ali pravočasno ukrepanje nujno za odpravo trajnih tržnih pomanjkljivosti. V takih okoliščinah bi bilo treba predhodno regulacijo šteti za ustrezno dopolnitev konkurenčnega prava. V splošnem pa bi na trgih, za katere je značilna trajnostna in učinkovita konkurenca na področju infrastrukture, morala zadostovati uporaba splošnih pravil konkurence.

Skladno z napotki Priporočila, je trg lahko podvržen ex-ante regulaciji le, če so izpolnjena vsa tri merila.

Bistvenega pomena je, da se predhodne regulativne obveznosti uvedejo na veleprodajnem trgu zaradi zagotovitve trajnostne konkurence samo, kadar obstaja eno ali več podjetij s pomembno tržno močjo in kadar ukrepi na podlagi konkurenčnega prava ne zadostujejo za rešitev težave.

Telekom Slovenije meni, da ti kriteriji niso izpolnjeni in jih Agencija v Analizi tudi ni zanesljivo izkazala, kot bi jih bila dolžna. Ker je priporočilo navedeni trg izvzelo iz spiska relevantnih trgov, to je storilo, saj meni, da ni več potrebe za regulacijo, ex ante regulacija namreč pomeni naložitev obveznosti, ne da bi kršitev sploh nastala (za razliko od ex-post ukrepa konkurenčnega regulatorja), zato jo je treba uporabljati restriktivno, bi morala Agencija nedvomno in argumentirano pretresti vse vidike meril, z gledanjem v prihodnost do naslednje analize, tj. za obdobje petih let, česar pa ni storila. S takšnim pristopom lahko Telekom Slovenije ostane operater s pomembno tržno močjo tudi, če mu maloprodajni tržni delež pade na 5 %. Eden od ciljev novega regulativnega okvira je, da se **ob razvoju konkurence na trgu postopno odpravijo predhodna posebna sektorska pravila in se na koncu zagotovi, da trge elektronskih komunikacij ureja samo konkurenčno pravo** (3. točka uvodnih določb Priporočila).

1. Prvo merilo : prisotnost visokih in stalnih ovir za vstop na trg

Relevantne vstopne ovire so lahko strukturne ali pravne oz. regulatorne narave. Agencija je strukturne ovire razdelila v sedem podkriterijev: nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, potopljene stroške, ekonomije obsega in ekonomije povezanosti, tehnološke prednosti ali superiornosti, stopnjo vertikalne integracije, ovire za širitev ter raznolikost storitev in produktov

Agencija ugotavlja, da so na predmetnemupoštevnetrgu prisotne strukturne ter pravne oz. regulatorne ovire, ki onemogočajo vstop potencialnim operaterjem na trg in delovanje kasnejšim vstopnikom. Navedene ovire so še posebej prisotne na redkeje poseljenih območjih, kjer brez javnih sredstev do sedaj s stani kasnejših vstopnikov še ni prišlo do podvajanja omrežja Telekoma Slovenije, niti do vzpostavitve skupnih lokacij na omrežju Telekoma Slovenije za reguliran dostop na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu (tj. lokalnem dostopu). Prisotnost visokih in stalnih vstopnih ovir tako povzročaa dolgoročno odsotnost učinkovite konkurence na manj poseljenem segmentu trga, ki pa se sicer že vzpostavlja na določenih urbanih območjih.

Glede nadzora infrastrukture, je Agencija zaključila, da je na območjih z gostejšo poselitvijo širokopasovna omrežja na fiksni lokaciji mogoče do neke mere podvojiti, prav tako imajo dostop do omrežja tudi na nekaterih ruralnih območjih, ki jih pokrivajo odprta širokopasovna omrežja (OŠO). Večjo težavo pa predstavljajo območja z manj gосто poselitvijo, na katerih ni prisotnih OŠO omrežij. Tam se operaterji ne odločajo za investicije v lastno omrežje. Za nerentabilne se praviloma izkažejo tudi skupne lokacije za lokalni dostop na omrežju Telekoma Slovenije. Vse to pa kaže, da so na teh območjih prisotne strukturne ovire nadzora nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, ki predstavljajo visoke in stalne ovire za vstop na trg.

Agencija v tem delu ne pove, kje in katera so takšna območja in kolikšen delež predstavljajo, da bi se do tega lahko opredelili. Prav tako ni razvidno, da bi Agencija upoštevala, da so navedena področja zaradi svoje tržne nezanimivosti upravičena do sredstev države in evropske skupnosti, ki z ukrepi in podukrepi skrbi za njihov razvoj, tako v okviru digitalne agende, kot razvoja podeželja in predvideva gradnjo odprtih širokopasovnih omrežij. Glede na to da je po novem regulativnem okviru pregled trga predviden za obdobje petih let in ne več le treh, bi bilo v tej luči potrebno v analizi upoštevati tudi sredstva, ki so namenjena prav izgradnji širokopasovnih omrežij na teh področjih in jih kritično ovrednotiti.

Agencija pri tem popolnoma spregleda in ne upošteva predvidenih obveznosti virtualne razvezave na celotnem bakrenem in optičnem omrežju na trgu 1. **Dostop do virtualne razvezave, ki operaterjem omogoča ponujanje storitev na celotnem območju, ki ga pokriva posamezno lokalno vozlišče, povsem spremeni ekonomiko glede upravičenosti lokalnega dostopa.**

Prav tako je Telekom Slovenije je na trgu 1 dolžan na zahtevo operaterja z obstoječimi optičnimi vlakni Telekoma Slovenije zagotoviti povezavo od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja do prostorov skupne lokacije in med vsemi podrejenimi skupnimi lokacijami operaterja.

Že oblika razvezanega dostopa in virtualno razvezanega dostopa do optičnega P2MP omrežja operaterjem zagotavlja ekonomsko upravičeno obliko dostopa do optičnega omrežja, predvidena nova oblika dostopa do virtualne razvezave na trgu 1, pa operaterjem dodatno zagotavlja ekonomsko upravičenost na celotnem omrežju Telekoma Slovenije. Z upoštevanjem obveznosti virtualne razvezave si operaterji lahko zagotovijo geografsko pokritost celotnega omrežja Telekoma Slovenije.

Ugotavljanje geografske pokritosti po naseljih, kot primerno administrativno enoto na območju Republike Slovenije je v tem primeru povsem nerelevantno, saj dostop do virtualne razvezave operaterjem omogoča ponujanje storitev na celotnem območju, ki ga pokriva posamezno lokalno vozlišče.

Na podlagi navedenega ugotavljamo, da obstaja zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega in optičnega omrežja in med dostopom, ki temelji na reguliranih veleprodajnih produktih za lokalni dostop na celotnem omrežju Telekoma Slovenije. Glede na odsotnost visokih in stalnih ovir za vstop na trg tudi ni regulatorne podlage za nadaljnji obstoj regulacije upoštevnega trga 3b.

Tudi iz samega prikaza namer gradnje in izkazov interesa skupne gradnje, vsebovanega v analizi, izhaja, da so te znatno narasle v analiziranem obdobju, kar ne potrjuje zaključkov, da obstajajo ovire v tem segmentu. Predviden

zakonodajni okvir, ki ga prinaša nova zakonodaja, še dodatno spodbuja souporabo infrastrukture, s čimer bi lahko do enakih učinkov prišlo brez regulacije navedenega trga.

Poleg tega je souporaba naložena tudi v odločbah o dodelitvi radijskih frekvenc, izdanih uspešnim dražiteljem po zaključku večfrekvenčne javne dražbe za dodelitev radijskih frekvenc za zagotavljanje javnih komunikacijskih storitev končnim uporabnikom, v mesecu juniju 2021. Kadar operaterjem ne bo na voljo izvedljiv in podoben alternativen način dostopa do končnih uporabnikov za lokalno zagotavljanje storitev, bo Agencija imetniku ODRF, ki bo imel na določenem območju zgrajeno infrastrukturo, naložila obveznosti v zvezi s souporabo pasivne infrastrukture ali obveznosti sklenitve sporazuma o gostovanju. V okoliščinah, ko dostopanje do pasivne infrastrukture in njena souporaba ne bosta zadoščala za rešitev teh razmer, bo Agencija lahko naložila obveznosti za souporabo aktivne infrastrukture. S tem bo Agencija preprečila izrivanje konkurence na območjih, kjer drugi operaterji ne bi mogli pridobiti komercialnega dostopa na obstoječem omrežju, kjer obstajajo nepremostljive ovire za postavitev infrastrukture.

Navedeno pomeni, da na območjih, ki jih je opredelila Agencija, ne drži, da obstajajo ovire za vstop na trg, saj bo tudi na področjih z manj gosto poselitvijo, ki niso tržno zanimiva, obstajala možnost dostopa do širokopasovnih tehnologij na mobilnem omrežju s 5G tehnologijo, ki je nesporno ustrezna alternativa fiksnemu širokopasovnemu omrežju.

Agencija je glede pravnih ovir zapisala, da obstajajo do neke mere, vendar pa to ne pomeni, da onemogočajo vstop ali delovanje novih vstopnikov.

Potreba po pravni ureditvi registracije in dovoljenj, ne more predstavljati ovire, saj je registracija dejavnosti in pridobitev ustreznih dovoljenj je za opravljanje in posege v prostor ter tujo lastnino temelj pravne države in način na katerega funkcionira zahodna civilizirana družba.

Ni jasn zaključek Agencije o obstoju visokih in stalnih ovir za vstop na trg, saj je pri opredelitvi posameznih kriterijev zapisala, da ne kažejo na obstoj merila, pri drugih, da ga delno kažejo na nekaterih območjih ter spet drugje, da ga izkazujejo. Agencija je zaključila, da so na predmetnem upoštevnem trgu prisotne strukturne ter pravne oz. regulatorne ovire, ki onemogočajo vstop potencialnim operaterjem na trg in delovanje kasnejšim vstopnikom, pri tem pa ni jasna hierarhija in povezava kriterijev oziroma njihov medsebojni vpliv ter na podlagi kakšnega vzorca sklepanja je Agencija prišla do takega zaključka.

Agencija pri obravnavi strukturnih ovir za vstop na trg ne upošteva predlaganih obveznosti na trgu 1. Po mnenju TS je zato zaključek agencije, da je prvo od treh kumulativnih meril izpolnjeno, napačno. Ob upoštevanju navedenih dejstev prvo od treh meril ne more biti izpolnjeno.

2. Drugo merilo: struktura trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru

Smernice za tržno analizo in ocenitev pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom EU za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (V nadaljevanju: Smernice), ki se uporabljajo za tržno analizo, določajo, da morajo Nacionalni regulativni organi pri izvajanju tržne analize izvesti v prihodnost usmerjeno strukturno oceno upoštevnega trga v ustreznem obdobju, pri čemer je dolžina ustreznega obdobja (naslednje obdobje pregleda) obdobje od konca pregleda, ki trenutno poteka, do konca naslednjega pregleda trga, v katerem bi nacionalni regulativni organ moral oceniti posebne značilnosti in razvoj trga. (14 in 15. točka Smernic). Nacionalni regulativni organi bi morali zato upoštevati 1) obstoječe razmere na trgu ter 2) pričakovan ali predviden razvoj trga v naslednjem obdobju pregleda brez ureditve trga na podlagi pomembne tržne moči; to se imenuje prirejani pristop novih »greenfield« naložb. Po drugi strani pa bi v analizi morali biti upoštevani učinki drugih vrst (sektorskih) ureditev, odločb ali zakonodaje, ki se uporabljajo za upoštevne maloprodajne trge in povezane veleprodajne trge v ustreznem obdobju. Če so osnovni maloprodajni trgi v skladu s prirejenim pristopom novih »greenfield« naložb **potencialno konkurenčni**, bi nacionalni regulativni organ moral skleniti, da urejanje na veleprodajni ravni ni več potrebno (17. in 18. točka Smernic).

Smernice tako nalagajo, da se glede opredelitve tržnega deleža kumulativno presoja tako dejanske razmere na trgu, kot hipotetičen razvoj trga brez naložene regulacije. Agencija pri analizi **trga ni delovala skladno z gornjimi navodili**, saj v analizo trga ni vključila obstoječih razmer na trgu, ampak le hipotetične. Tako analiza ni zajela vseh potrebnih podatkov za presojo ali se trg nagiba k konkurenčnosti, posledično ta kriterij ni izkazan.

Upoštevni trg 3b je bil s strani Evropske komisije določen s Priporočilom Komisije o upoštevni trgih, z dne 9. oktobra 2014. Pred tem datumom je ta trg ustrezal definiciji iz Priporočila Komisije o upoštevni trgih, z dne 17. decembra 2015 in je bil kot upoštevni trg 5 poimenovan kot »Prodaja na debelo širokopasovnega dostopa«, s Splošnim aktom o upoštevni trgih 16, pa je bil poimenovan »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)«. Še pred tem je bil predmetni upoštevni trg (na podlagi Priporočila Komisije o upoštevni trgih, z dne 11. februarja 2003/17, na podlagi katerega je bil sprejet Splošni akt o upoštevni trgih iz leta 2004, poimenovan pod zaporedno številko 12 »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)«.

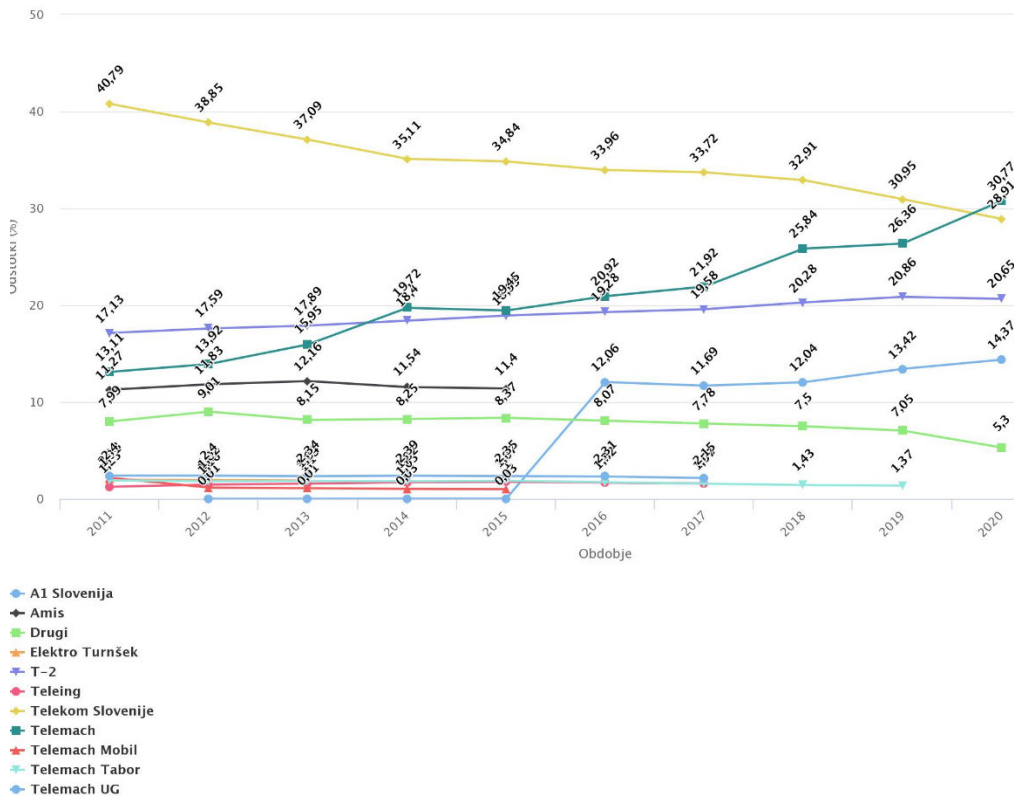
Telekom Slovenije je bil kot operater s pomembno tržno močjo reguliran od začetka regulacije predmetnega trga. Najprej na trgu Širokopasovni dostop z odločbami št. 300-131/2005-127 z dne 10. 4. 2006, št. 3824-50/2007-3, z dne 11. 10. 2007, št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011, in 38244-2/2015/3, z dne 25. 1. 2016, nato na trgu Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg z odločbo 38244-2/2017/19 z dne 5.12.2017, do današnjega dne.

V letu 2011 je delež Telekoma Slovenije znašal 40,79 % in je bil to najvišji maloprodajni tržni delež, drugi operaterji pa so bili daleč pod njim - drugi operater je imel 17,13 % (T-2), tretji 13,11 % (Telemach), četrti 11,27% (Amis). Do današnjega dne je delež Telekoma ves čas padel, delež vseh drugih operaterjev pa je rasel. Na sredini med drugim in tretjim četrtletjem 2020 je Telemach prevzel prvo mesto, njegov tržni delež znaša 31,1%, delež Telekoma Slovenije 28,48 %, T-2 20,72% in A1 14,36%.

Spodnji graf, ki prikazuje opisani trend je vzet iz eAnalitika.

Takšen padec tržnega deleža operaterja s pomembno tržno močjo, ki ne le nima več primata na maloprodajnem trgu, njegov delež je padel daleč pod delež, ki se v konkurenčnem pravu predpostavlja za dominanten položaj, ob tem pa je razvidna konstantna rast vseh ostalih konkurentov, so povsem nasprotni zaključku, da je struktura trga taka, da se ne nagiba k učinkoviti konkurenci. Ti indikatorji kažejo, da se trg nagiba k konkurenci, saj so na trgu štirje močni operaterji, vsak s svojim tržnim deležem, noben od njih s prevladujočim položajem. Pri tem pripominjamo, da bo ob takem trendu delež Telekom Slovenije še naprej padel.

Tržni deleži priključkov fiksnega širokopolasovnega dostopa do interneta po operaterjih

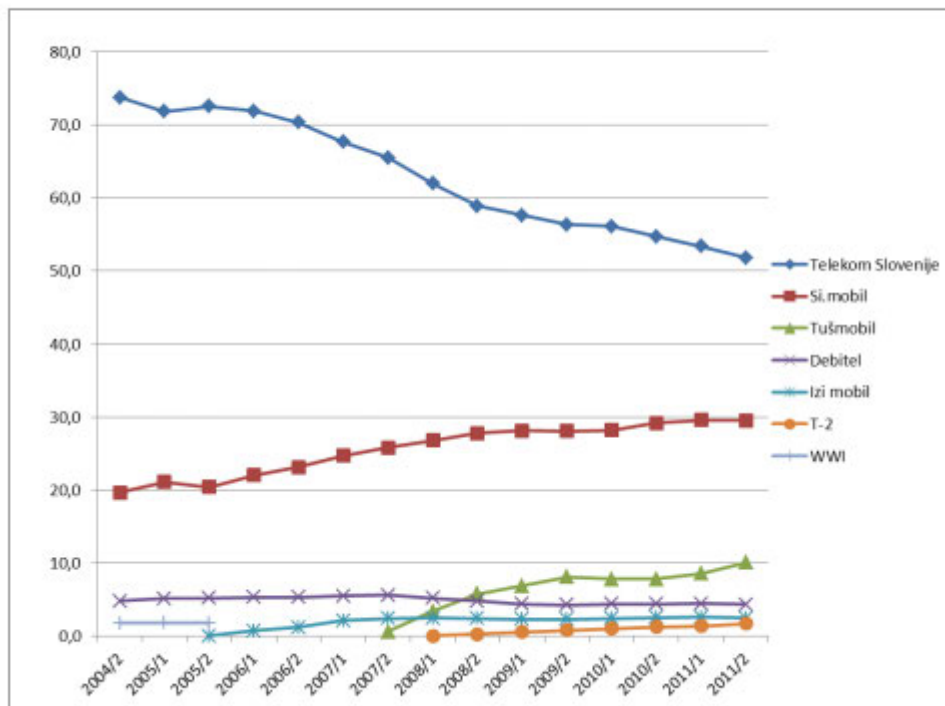

Agencija bi morala upoštevati tudi določilo 15. uvodne točke Priporočila, ki nalaga, da bi nacionalni regulativni organi morali pri ocenjevanju ustreznosti konkurence in potrebe po regulativnem ukrepanju, upoštevati tudi, ali je veleprodajni dostop na voljo vsem zainteresiranim podjetjem pod razumnimi poslovnimi pogoji, ki končnim uporabnikom zagotavljajo trajnostno konkurenco na maloprodajnem trgu. Poslovni sporazumi, vključno s sporazumi o veleprodajnem dostopu, sporazumi o sovlaganju in sporazumi o vzajemnem dostopu med operaterji, ki so bili sklenjeni dolgoročno in so trajnostni, lahko izboljšajo konkurenčno dinamiko in nazadnje odpravijo konkurenčne težave na povezanem maloprodajnem trgu, zaradi česar lahko pride do deregulacije veleprodajnih trgov, kar določa tudi 170. točka uvodnih določb Zakonika, saj v primeru takih sporazumov za posamezen veleprodajni trg predhodna regulacija ni upravičena.

V kolikor pogledamo preteklo prakso Agencije pri izvajanju testa treh kriterijev lahko ugotovimo, da je ob znatno višjih tržnih deležih največjega operaterja podala drugačno končno ugotovitev.

Spodnja slika prikazuje test treh kriterijev na mobilnem veleprodajnem dostopu. Tržni delež Telekoma Slovenije je tedaj ravno tako padal in v času analize znašal več kot 50%, vendar je kljub temu Agencija tedaj pravilno ugotovila, da je struktura gibanja takšna, da se trg nagiba k učinkoviti konkurenci. Ob podobnem konstantnem padanju tržnih deležev Telekoma Slovenije na trgu širokopolasovnega dostopa, Agencija izpelje drugačen zaključek.

Slika 2: Tržni deleži končnih uporabnikov po operaterjih v odstotkih (maloprodaja)

Vir: APEK, 2012

Predlagane obveznosti naupoštevem trgu

9.1 Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

1. Telekomu Slovenije se bo naložila obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, v okviru katere bo moral ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabe določenih omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti, ki so potrebne za dostop z bitnim tokom, v okviru katere:

- a) bo moral zagotoviti dostop do svojega omrežja preko 4 regionalnih in 2 nacionalnih točk prevzema prometa, ter v zvezi s tem omogočiti dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih pomembnih tehnologij, ki so potrebni za tovrstno obliko dostopa, pri čemer mora vsem operaterjem omogočiti dostop do svojega strežnika za širokopasovni oddaljeni dostop (BRAS) oziroma druge funkcionalno enakovredne naprave, kot je širokopasovni robni prehod (BNG) namestitev ali uporabo operaterjeve lastne enakovredne naprave,
- b) bo moral omogočiti uporabo in upravljanje operaterjeve lastne in z omrežjem tehnično skladne uporabniške opreme (CPE), katere tehnične specifikacije določi in objavi v vzorčni ponudbi,
- c) se bo moral v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki zahtevajo tovrstno obliko dostopa,
- d) ne bo smel zavrniti že odobrenega operaterskega dostopa, razen pod pogoji, ki so opredeljeni v Priporočilu o ravnanju operaterjev v primeru nerazumnih zahtev za operaterski dostop št. 0073-23/2013/14 z dne 24. 6. 2013,
- e) bo moral v primeru ukinitve bakrenega omrežja operaterju za vsakega posameznega končnega uporabnika ali skupino uporabnikov omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev, z izjemo območij, kjer ukinja bakreno omrežje in ga ne nadomešča s svojim lastnim optičnim omrežjem, če je končnega uporabnika možno priključiti na tehnološko enakovredno ali boljše odprto širokopasovno omrežje, pri čemer pa mora redno vzdrževati bakreno omrežje, na katerem so še prisotni operaterji,

Obveznost omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljšo tehnološko rešitev, pri čemer je ta lahko le lastno ali odprto širokopasovno optično omrežje je nesorazmerna, ekonomsko nerazumna in v nasprotju s tehnološko nevtralnostjo.

Telekom Slovenije ima kot investitor vedno pravico graditi v obsegu in na način, kot ga sam opredeli. Podobno pa bi moralo veljati tudi za ukinitve bakrenih zank. Ni nujno, da bomo popolnoma vse naročniške lokacije, kjer smo pred več desetletji zgradili bakreno omrežje, v celoti nadomestili samo z optičnim omrežjem, kot predvideva predlog Agencije. Obstajajo gospodinjstva, z zgrajenim bakrenim priključkom, kjer danes ne prebiva nihče več, zato tu ni ekonomsko upravičeno, da bi na tem istem naslovu zgradili optični priključek. Po predlogu Agenciji pa bi morali prav se naslove nadomeščati z vzporednim optičnim omrežjem.

Trenutna odločba na trgu 3a in predvidena prihodnja obveznost Telekomu Slovenije ob predhodni napovedi omogoča izključitev bakrenega dostopovnega omrežja. Napoved je potrebno opraviti najmanj 6 mesecev pred izključitvijo.

Telekom Slovenije predlaga, da obveznost dostopa do bakrene zanke ne bi več veljala v naseljih, kjer je prisotno vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO To bi pripomoglo k spodbujanju prehoda operaterjev in uporabnikov na NGA omrežja, kar je tudi eden od ciljev Agencije.

Direktiva (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah (v nadaljnjem besedilu: Zakonik) vključuje tudi določbe, ki regulirajo migracijo iz bakrene infrastrukture na NGA, in sicer je v 81. členu Zakonika zapisano: » *NRAs should be empowered to withdraw access obligations relating to copper networks when "...an adequate migration process has been established and compliance with conditions for migrations from legacy infrastructure is ensured..."*.

Z namenom pospešitve migracije z bakrenega na optična omrežja Telekom Slovenije predlaga, da **se dodatno zaračuna pribitek 2 EUR brez DDV na mesec vsem uporabnikom, ki uporabljajo bakreno dostopovno omrežje, hkrati pa jim Telekom Slovenije lahko zagotavlja enake storitve preko vzporednega dostopovnega optičnega omrežja**, To velja tako za maloprodajne kot za veleprodajne storitve.

Cena 2 EUR na mesec je enaka povprečju razlike med vzdrževanjem in odpravo napak aktivnega priključka med bakrenim in optičnim dostopovnim omrežjem.

Hkrati bi Agencija morala v svoji funkciji bolj aktivno opravljati vlogo tistega, ki močno spodbuja prehod uporabnikov iz obstoječega bakrenega omrežja na optično. Trenutno stanje pa je prav obratno, saj je Agencija skrajno pasivna, nekateri uporabniki pa ob informiranju, da jim ukinjamo baker in jih brezplačno prestavimo na optiko, grozijo s tožbami in prijavi na razne inšpekcijske službe, tudi na Agencijo. Zato predlagamo, da:

- Agencija postavi zakonsko osnovo, da operater lahko avtomatsko prestavi uporabnika iz obstoječega na vzporedno optično omrežje (pri čemer mu zagotavlja najmanj enak ali višji novo storitev, kot jih ima danes). Če uporabnik zavrne ali se ne strinja s preходом, potem Telekom Slovenije nima več obveze zagotavljanja storitev na tem naslovu na bakrenem omrežju.
- se Agencija aktivno vključi v reševanje in odpravo ovir pri izgradnji RNO optičnega omrežja (služnosti, soglasja, pogojevanja in izsiljevanja lastnikov), na katere Telekom Slovenije nima vpliva in na drugi strani preprečujejo vključevanje uporabnikov (npr. sosed ne dovoli posega na svoji parceli, sam pa ima storitve že na optiki). Agencija bi morala v tem primeru odločiti, da če uporabnik dovoli posege na parceli za lastne storitve, da s tem dovoli posege tudi za vključevanje drugih uporabnikov.
- obveznost prehoda na vzporedno optično omrežje zakonsko in v časovnem roku opredeliti tudi drugim operaterjem, ne pa prepustiti Telekomu Slovenije »dobri volji« drugih operaterjev, da prestavijo svoje uporabnike na optiko, da Telekom Slovenije lahko dokončno izključi bakreno omrežje.
- Telekom Slovenije ni dolžan več vzdrževati bakrenega omrežja, če je na voljo vzporedno optično omrežje oz. je Telekom Slovenije upravičen do zaračunavanja dodatka na bakreno omrežje, če stranka na vsak način vztraja na bakrenem omrežju.

9.2 Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

1. Telekomu Slovenije se bo naložila obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, v okviru katere bo moral:

- a) *pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom drugim operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, zagotavljati enako kakovostne storitve, enako ali nižjo ceno in istočasne informacije v zvezi z dostopom z bitnim tokom, pod enakimi ali ugodnejšimi pogoji, kot jih zagotavlja samemu sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem,*
- b) *pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom drugim operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, zagotavljati enake pogoje ne glede na zakupljene količine, posebne odnose, regionalne ali druge posebne sporazume. Ti pogoji ne smejo biti slabši, kot jih Telekom Slovenije zagotavlja sebi in svojim hčerinskim ali partnerskim družbam,*
- c) *operaterjem zagotoviti takšno obliko dostopa z bitnim tokom, ki operaterjem omogoča najmanj ponujanje enakih storitev in v enaki kakovosti, kot jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam oziroma preko hčerinskih ali partnerskih podjetij (dostop do interneta, IP telefonija (VoIP), IP televizija (IPTV), video na zahtevo (VoD), časovni zamik (Time Shift), navidezno zasebno omrežje (VPN IP/MPLS) in druge storitve), vključno z multicast načinom razširjanja prometa ter s proporcionalno enako zagotovljeno pasovno širino. Telekom Slovenije mora omogočati enakovredne pogoje dostopa z bitnim tokom tudi na širokopasovnih priključkih, na katerih je vključena PSTN ali ISDN storitev. Te storitve mora Telekom Slovenije omogočati na enak način, kot jih omogoča samemu sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, po potrebi pa tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja,*

Telekom Slovenije kot reguliran operater z EOI zagotavlja enakost vložkov (inputov) za svoje povezane družbe in druge operaterje, iskalce dostopa. To pomeni, da na veleprodajnem nivoju enakovredno in v enakem časovnem obdobju zagotavlja informacije o cenah in kakovosti storitev.

Za vse navedene elemente je potrebno opozoriti na skupno dejstvo, da se parametri storitve za končnega uporabnika razlikujejo glede na operaterja storitev in medsebojno niso primerljivi, ker del parametrov zagotavlja operater omrežja, del parametrov pa operater storitev.

- V primeru zagotavljanja kakovosti ravni storitev operater omrežja zagotavlja izključno kakovost ravni storitev na fizičnem in logičnem nivoju omrežja, raven kakovosti storitev pa je v pristojnosti operaterja storitev.
- V primeru zagotavljanja enakih časovnih lestvic (na primer roki za odpravo napak ali roki za vključitev) je prva diagnostika napake in kvaliteta te diagnostike v pristojnosti operaterja storitev, operater omrežja je odgovoren izključno za del omrežja, ki je v njegovi pristojnosti. Prav tako v primeru izvedbe naročil za vključitev roki izvedbe niso primerljivi, ker operater omrežja nima vpliva na dejavnike, ki niso v njegovi pristojnosti.
- V primeru uporabe enakih sistemov in procesov operater omrežja zagotavlja izključno proces, vezan na vzpostavitev povezave oziroma dostopa, postopki dobave opreme končnemu uporabniku, konfiguracija storitve interna instalacija pri končnem uporabniku pa so predmet operaterja storitev in ne morejo biti enake.
- V primeru zagotavljanja stopnje zanesljivosti in razpoložljivosti operater omrežja zagotavlja parametre na delu omrežja, ki je predmet zakupa, na zagotavljanje ostalih parametrov operater omrežja nima vpliva.

- d) *operaterjem zagotoviti najmanj takšen nivo kakovosti veleprodajnega dostopa z bitnim tokom, ki omogoča izpolnjevanje zahtev glede hitrosti in kakovosti storitev na maloprodajnem trgu na podlagi vsakokrat veljavne zakonodaje, pri tem pa mora v primeru poslabšanja hitrosti zakupljenega paketa o tem obvestiti drugega operaterja in mu omogočiti brezplačen prehod na nižji paket,*

Telekom Slovenije zagotavlja transparenten dostop do omrežja. Agencija Telekomu Slovenije nalaga obveznost zagotavljanja navideznega kanala za nadzor CPE opreme, kar pomeni, da ima operater zagotovljene pogoje za samostojno tekoče spremljanje prenosne hitrosti za posamezne povezave. Nalaganje dodatnih obveznosti Telekomu Slovenije v zvezi z dodatnim spremljanjem s strani Telekoma Slovenije in dodatnim obveščanjem operaterja, je nerazumno in nesprejemljivo. Prav tako je nesprejemljiva prepoved zaračunavanja morebitnih stroškov povezanih s spremembo paketa, v kolikor bi le ti nastali.

- e) *operaterjem zagotoviti informacije o izpadih in prekinitvah omrežja in storitev na enak način in v enakem obsegu kot svoji maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju,*

Telekom Slovenije bo operaterjem informacije zagotovil na enak način in v enakem obsegu, kot jih zagotavlja samemu sebi.

- f) zagotoviti uporabo istega informacijskega sistema in dostop do istih podatkov, enakih procesov in dostopov za pregledovanje, naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja, in sicer najkasneje v roku 3 mesecev od vročitve prihodnje regulatorne odločbe,

Zahteva po istem informacijskem sistemu za naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja maloprodajna enota Telekoma Slovenije, je v dobesednem pomenu nerazumna in neizvedljiva. Operaterji imajo na voljo spletni vmesnik (operaterski portal) preko katerega naročajo in upravljajo storitve, pri čemer je ta vmesnik podložno vezan na isti informacijski sistem, kot ga Telekom Slovenije uporablja za svojo maloprodajno enoto. Procesno je naročanje enako tako za ostale operaterje kot za maloprodajno enoto Telekoma Slovenije, razlika je le v vhodnem sistemu, kar je Agencija ugotovila tudi v procesu inšpekcijskega nadzora. Telekom Slovenije izpostavlja, da je že v pripombah na prejšnjo Analizo upoštevnega trga izpostavil, da je procesno naročanje enako tako za maloprodajno enoto kot za operaterje, ki zakupujejo veleprodajne storitve, razlika je le v vhodnem sistemu, ki pa se lahko razlikuje (operaterski portal, OMS, itd.). Vhodni sistemi (grafični vmesniki) so povezani na iste zaledne sisteme, ki jih uporabljajo tako maloprodaja kot veleprodaja.

Agencija naj besedilo ukrepa prilagodi na način, da črta izraz »isti« in ga nadomesti z izrazom »enotni informacijski sistem«, ker Telekom Slovenije alternativnim operaterjem že zagotavlja.

- g) operaterje sprti obveščati o znanih vzrokih za nastanek napake in poteku ter času odprave napak, kot tudi, ko napaka ni na njegovi strani, aktivno sodelovati pri odpravi napake, takoj po odpravi napake pa ažurno obvestiti o vzrokih in odpravi prijavljene napake, na neizbrisen in sledljiv način prek istega informacijskega sistema enako kot svojo maloprodajno enoto oziroma hčerinsko ali partnersko podjetje.

V zvezi z zagotavljanjem informacijske podpore za odpravo napak se je potrebno omejiti na zagotavljanje enotnega informacijskega sistema za podporo postopkov odprave napak, možnost sprotnega spremljanja statusov (korakov) odprave napak, ažurno posredovanje informacij o razlogih v primeru podaljšanja roka za odpravo napak in takojšnjem obveščanju o zaključitvi napake. Ugotavljanje vzroka za nastalo napako, še zlasti v primeru, ko ne gre za napake na strani Telekoma Slovenije ni predmet ugotavljanja Telekoma Slovenije, prav tako to ni predmet informacijskega sistema, **zato Telekom Slovenije predlaga, da Agencija ukrep ustrezno spremeni.**

2. Telekom Slovenije bo moral v primeru, da operaterjem ponudi popust za dolgoročen zakup za prevzem dela tveganja za vlaganja v NGA omrežja:

- a) objaviti cene za dolgoročen zakup, ki ne bodo smele biti nižje od veleprodajnih cen objavljenih v vzorčni ponudbi za redno veleprodajno ponudbo z upoštevanim sorazmernim deležem prevzetega tveganja. Popust za dolgoročen zakup bo mogoč samo v primeru zakupa posameznih omrežnih zmogljivosti (tj. priključkov) za najmanj 5 let. Popust v posameznem letu bo omejen največ do višine pribitka za tveganje za vlaganja v NGA omrežja pri izračunu stroškov kapitala (WACC) sredstev po tekoči vrednosti za predmetno leto. Popust v odstotku bo moral biti enak za vse veleprodajne storitve na obeh vertikalno povezanih veleprodajnih trgih (tj. upoštevnom trgu 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji in upoštevnom trgu 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«), saj bi različno obravnavanje navedenih dveh trgov porušilo razmerja cen veleprodajnih storitev, kar bi imelo za posledico neenako obravnavanje operaterjev glede na doseženo stopnjo na investicijski lestvi in s tem izrivanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu. Popust bo mogoč samo za veleprodajne storitve, ki se zagotavljajo preko optičnega omrežja do končnega uporabnika (FTTH). Operater bo v času trajanja dolgoročnega zakupa posameznega priključka brez izgube pravice do popusta upravičen do spremembe zakupljene veleprodajne storitve (npr. sprememba hitrosti dostopa, prehod na drugo obliko veleprodajnega dostopa) in odpovedi posameznega priključka, v kolikor ga bo nadomestil z zakupom drugega priključka na optičnem omrežju Telekoma Slovenije, dokler pa tega ne bo nadomestil, bo zavezan k plačilu obveznosti iz naslova dolgoročnega zakupa,

Agencija je omejila poslovno svobodo pri sklepanju dolgoročnih popustov za dolgoročni zakup najmanj na obdobje 5 let. Agencijo prosimo za pojasnilo, zakaj meni, da je najkrajša primerna doba 5 let in krajša doba ni primerna oziroma ekonomsko upravičena.

b) popust za dolgoročen zakup bo moral biti v enakih odstotkih in v enakem časovnem okviru na voljo vsem operaterjem, s katerimi ima Telekom Slovenije sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu na upoštevni trgih 1 in 3b. Vsi operaterji bodo morali biti istočasno obveščeni o popustih. V primeru pogajanj bodo morali biti vsi operaterji obravnavani enakopravno, vključno s hkratnim povabilom na pogajanja. Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem.

Agencija je omejila višino popusta z višino pribitka za tveganje za vlaganje v NGA omrežja pri izračunu stroškov kapitala (WACC). Iz dokumenta »Metodologija in izračun tehtanega povprečja stroškov kapitala (WACC) za cenovno regulacijo elektronskih komunikacij«, april 2021 izhaja, da znaša višina slednjega 1,50%.

1,5% popust ni nujno, da odraža koristi, ki jih operaterju omrežja prinaša dolgoročno stabilna zasedenost omrežja. Nezaseden priključek v posameznem mesecu, predstavlja za operaterja omrežja za vedno izgubljen prihodek. V kolikor se z dogovorom o dolgoročnem zakupu poveča število priključkov posameznega operaterja zakupnika za npr. 10%, to neposredno generira 10% višje prihodke ob enakih veleprodajnih cenah. Slednje torej predstavlja korist za operaterja omrežja in predstavlja potencialen okvir za dogovor o popustu na ceno storitev ob predpostavki omejeno fiksnih stroškov zagotavljanja storitve.

Iz zgoraj navedenega tudi izhaja, da enoten popust v višini pribitka za tveganje za vlaganje v NGA omrežje ni primerna meja za omejitev višine popusta, ker preprečuje možnost oblikovanja dogovora, ki bi obema operaterjema prinašal optimalno ekonomsko korist.

V kolikor se operater omrežja in zakupnik storitev dogovorita za 10% višjo rast števila priključkov in 5% popust na ceno storitve, se koristi dolgoročnega zakupa enakomerno razdelijo med oba deležnika.

Priporočilo Komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU) (v nadaljevanju: Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah) poudarja potrebo po prožnosti pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, da se tistim, ki želijo imeti dostop, in operaterjem s pomembno tržno močjo omogoči oblikovanje različnih cen na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev, da se bolje obravnavajo prednostne izbire in hitrejši prodor širokopasovnih storitev zelo visoke hitrosti (tč. 49). Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah v 19. točki določa naslednje: »Količinski popusti in/ali dolgoročni sporazumi o oblikovanju cen dostopa so pomembno orodje za spodbujanje naložb v omrežja NGA, zlasti kjer so med potrošniki še slabo uveljavljena, in so lahko združljivi s pristopom Eol in EoO. Vendar pa bi smeli NRO, da bi zagotovili možnost vstopa na trg učinkovitim konkurentom, sprejeti količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihova lastna podjetja na koncu prodajne verige, na primer njihovo maloprodajno enoto, le, če ne presegajo najvišjega količinskega popusta, v dobri veri ponujenega tretji stranki, ki želi imeti dostop. Prav tako bi smeli NRO sprejeti dolgoročne sporazume o oblikovanju cen dostopa operaterjev s pomembno tržno močjo, sklenjene z njihovimi lastnimi podjetji na koncu prodajne verige, npr. njihovo maloprodajno enoto, le, če ne presegajo največjega popusta za dolgoročni dostop, v dobri veri ponujenega tretji stranki, ki želi imeti dostop«.

Agencijo prosimo za pojasnilo, zakaj je višino popusta v nasprotju s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah omejila z višino pribitka za tveganje za vlaganje v NGA omrežja pri izračunu stroškov kapitala (WACC). V kolikor bi bilo to po mnenju Komisije primerno, bi takšno stališče zapisala v omenjeno priporočilo in odpravilo dvome o primerni višini popusta. Dodatno naj Agencija pojasni zakaj je omejila, da Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. Iz Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah namreč izhaja, da NRA lahko sprejme tiste količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihova lastna podjetja na koncu prodajne verige, na primer njihovo maloprodajno enoto, le, če ne presegajo najvišjega količinskega popusta, v dobri veri ponujenega tretji stranki, ki želi imeti dostop.

Agencija predlaga naložitev obveznosti nudenja enakih popustov naupoštevem Trgu 1 in Trgu 3b.

Načelo enakega obravnavanja zahteva, da se enake položaje obravnava enako, različne pa različno. Storitve na trgu 1 in trgu 3b so si različne, sicer jih Agencija ne bi umestila na različna upoštevna trga. Zahteva, da se pogoji na različnih trgih oz. različni tržni položaji obravnavajo na enak način, pravzaprav vodi v diskriminacijo operaterjev, ki delujejo na različnih trgih. Na trgu 3b se nudijo storitve z višjo dodano vrednostjo in z višjim učinkom ekonomije obsega, ki posledično dopuščajo tudi višjo raven popustov. V kolikor se enake popuste kot na trgu 3b aplicira na trg 1, so operaterji, ki delujejo na trgu 3b negativno diskriminirani. Različno obravnavanje navedenih dveh trgov je nujno, sicer je oblikovanje popustov za dolgoročni zakup ekonomsko nevzdržno.

Agencijo prosim za pojasnilo, zakaj je naložitev ukrepa, po katerem je potrebno različne tržne položaje obravnavati na enak način, potrebno.

3. *Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja z namenom obveščanja operaterjev, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, in Agencije, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih kot svojim notranjim organizacijskim enotam ter hčerinskim in partnerskim podjetjem, z uporabo istega informacijskega sistema na transparenten, neizbrisen in sledljiv način objaviti naslednje informacije, ki jih mora hraniti najmanj eno leto:*

- a. *o topologiji omrežja,*
- b. *o začetku posodabljanja ali gradnje omrežja (razen vzdrževalnih del) s podatki za posamezen priključek do naslova natančno pred pričetkom del (tj. razred priključka 4), vključno s predvidenim datumom izgradnje priključka, o možnosti oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki je zgrajen na novo in ki ustreza razredu 3, pa najmanj 10 delovnih dni pred tem, v vseh navedenih primerih pa ne kasneje kot je o tem obveščena njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja. Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradnje omrežja na terenu še niso obstajale, je možno naročilo oddati takoj, pri tem pa je treba razred priključka hkrati tudi vnesti v informacijski sistem. Informacije o spremembi razreda priključka (npr. prehod iz razreda 4 v razred 3) morajo biti objavljene v roku treh dni od nastanka spremembe,*

Posredovanje informacij o načrtih posodabljanja omrežja (npr. izgradnja FTTH omrežja na lokacijah obstoječega bakrenega omrežja) ali posredovanje informacij o načrtih izgradnje omrežja na lokacijah, kjer ni obstoječega omrežja operaterja, je po mnenju Telekoma Slovenije sporno in operaterja omrežja spravlja v neenakovreden položaj v primerjavi z operaterji storitev na drugih vzporednih omrežjih.

Operaterji drugih vzporednih omrežij, ki niso regulirani, namreč v primeru napovedi posodobitve omrežja ali izgradnje novega omrežja s strani reguliranega operaterja omrežja takoj pristopijo k prodajnim aktivnostim na svojem omrežju in s ponujanjem velikih ugodnosti končne uporabnike na teh lokacijah pridobijo na svoje omrežje in jih vežejo za daljše obdobje. Na ta način se reguliranemu operaterju bistveno zmanjša učinkovitost investicije v posodobitev omrežja, pri čemer je vprašljiva ekonomska upravičenost investicije.

Operater omrežja je reguliran v okviru zagotavljanja dostopa do obstoječega omrežja in ne v okviru posodabljanja in izgradnje novega omrežja. Po zgraditvi omrežja je operater omrežja podatke o zgrajenem omrežju dolžan posredovati, plan izgradnje in izvedbe pa je izključno v pristojnosti operaterja omrežja in o tem operater omrežja ne bi smel biti dolžan obveščati drugih.

Ta obveznost bi bila upravičena izključno v kolikor bi bili regulirani tudi vsi operaterji omrežij, ki pokrivajo posamezne lokacije.

Ta dejstva v primeru posodobitve omrežja in izgradnje novega omrežja je potrebno upoštevati tudi pri nalaganju obveznosti enakega obravnavanja operaterju omrežja, kjer morajo biti tovrstne obveznosti izvezete.

Predlagani ukrep o potrebnem obveščanju o načrtih posodabljanja ali gradnje omrežja s podatki za posamezen priključek do naslova natančno najmanj 10 dni pred možnostjo oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka v informacijskem sistemu je v nasprotju z načeli Agencije, ki naj bi s svojimi ukrepi spodbujala učinkovite naložbe

v novo in izboljšano infrastrukturo, zlasti v izgradnjo NGA omrežij. Na predlagan način pa se izniči efekt hitrega in učinkovitega vključevanja uporabnikov glede na razmere realnega okolja. Investitorju je namreč onemogočeno kakršno koli dodajanje dodatnih naslovov, ki bi jih lahko izvedel med samo gradnjo, brez da bi bil obsojen na 10 dnevno čakanje preteka roka napovedi. S tem pa bodo najbolj prikrajšani uporabniki, da se jim na hiter, a še vedno enakovreden in popolnoma nediskriminatoren način, omogoči dostop do sodobnih storitev katerega koli operaterja.

Telekom Slovenije zato predlaga Agenciji, naj z regulacijo ne posega v investicijsko gradnjo, saj bo s tem dosegla zgolj ustavitve investicij v omrežje.

Agencija se v analizi trga ni opredelila do regulacije oziroma deregulacije morebitnih NGA omrežij v solastništvu oziroma skupni gradnji več operaterjev. Za primer, ko je eden od solastnikov omrežja tudi operater s pomembno tržno močjo oziroma za primer, ko nobeden od solastnikov ni operater s pomembno tržno močjo. Predpostavljamo, da je ne glede na lastništvo, tako omrežje deregulirano. Podvrženost regulaciji bi namreč operaterja s pomembno tržno močjo spravljalo v neenakovreden položaj glede na ostale soinvestitorje v omrežje in mu v posameznih primerih lahko onemogočalo sodelovanje pri soinvesticijski gradnji.

- c. *o nameravani ukinitvi posamezne bakrene zanke najmanj 6 mesecev vnaprej, vendar ne kasneje kot je o tem obveščena njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja,*

2 letni rok za ukinitve posamezne skupne lokacije je nesorazmeren in nepotreben, saj je Telekomu Slovenije hkrati naložena tudi obveznost dostopa do VULA in operater kljub ukinitvi kolokacije ne bo ostal brez storitev. Novo zgrajeno optično omrežje se praviloma gradi vzporedno k obstoječemu bakrenemu omrežju in je prav tako regulirano in podvrženo obveznosti razvezave. S stališča enakopravne obravnave je nesmotrno in ekonomsko neupravičeno nalagati Telekomu Slovenije obveznost ohranjanja in vzdrževanja obeh omrežij operaterju tako dolgo. V primeru ukinitve tehnologije se z dodatnim dveletnim rokom Telekomu Slovenije povzročajo nepotrebni stroški vzdrževanja stare tehnologije. Vsi operaterji imajo na novem zgrajenem omrežju enake možnosti kot na obstoječem, prav tako pa mora Agencija s svojimi aktivnostmi vzpodbujati čim hitrejši prehod na NGA omrežje. Vse zgoraj navedeno velja, v primeru sklenjenega drugačnega dogovora z operaterjem za predčasen prehod na drugo obliko dostopa.

- d. *o razpoložljivosti dostopa z bitnim tokom na posameznih lokacijah, vključno z rezervami, standardnimi in multipleksiranimi priključki,*
- e. *o geografski pokritosti s dostopom z bitnim tokom na posameznih lokacijah s podatki za vsako posamezno tehnologijo in zmogljivost priključka do naslova natančno.*

4. *Telekom Slovenije v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja tudi sam ne bo smel uporabljati zank, ki jih je v zavrnitvah poizvedb operaterjev označil kot rezervne, razen za namene, pri katerih je uporaba rezervnih zank upravičena, oziroma mora v primeru spremembe namembnosti posamezne lokalne zanke to najprej ponuditi operaterju, ki je prvi poizvedoval po njej.*

5. *Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja opraviti preskus tehnične ponovljivosti in zagotoviti tehnično ponovljivost novih oziroma spremenjenih maloprodajnih ponudb, v okviru katerih mora Agenciji in operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o veleprodajnem osrednjem dostopu, posredovati tehnične in poslovne informacije v primeru uvedbe novih reguliranih veleprodajnih vložkov ali v primeru spremembe obstoječih reguliranih veleprodajnih vložkov. Telekom Slovenije bo moral navedene informacije posredovati najmanj 4 mesece pred uvedbo nove maloprodajne ponudbe in najmanj 2 meseca pred uvedbo spremenjene maloprodajne ponudbe, ter hkrati operaterjem omogočiti začetek testiranja.*

Iz naložene obveznosti ni mogoče razbrati, kakšna je nova oz. spremenjena maloprodajna ponudba, ki zahteva, da Telekom Slovenije Agenciji posreduje določene tehnične in poslovne informacije. Telekom Slovenije predlaga, da se obveznost spremeni tako, da se bo glasila:

»Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja opraviti preskus tehnične ponovljivosti in zagotoviti tehnično ponovljivost novih oziroma spremenjenih maloprodajnih ponudb, v okviru katerih mora Agenciji in operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o veleprodajnem lokalnem dostopu, posredovati tehnične in poslovne informacije v primeru uvedbe novih reguliranih veleprodajnih vložkov ali v primeru spremembe obstoječih reguliranih veleprodajnih vložkov. Telekom Slovenije bo moral navedene informacije posredovati najmanj 4 mesece pred uvedbo nove maloprodajne ponudbe in najmanj 2 meseca pred uvedbo spremenjene maloprodajne ponudbe, ter hkrati operaterjem omogočiti začetek testiranja.«

Definiranje ustreznih veleprodajnih produktov za vsako novo maloprodajno ponudbo vodi v kopiranje storitev na maloprodajnem trgu, ne pa k pravi, raznoliki storitveni konkurenci, ki bo temeljila na kreativnosti operaterjev. Poleg tega se mora, glede na Priporočilo o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave, Agencija v tistih segmentih trga, kjer obstaja več kot ena NGA tehnologija, osredotočiti predvsem na vodilne ponudbe, ne pa na celoten spekter maloprodajnih ponudb. Operater omrežja je operaterjem dolžan zagotavljati veleprodajne produkte oziroma zakup dostopovnega omrežja, ki kakovostno in v tehnično enaki funkcionalnosti kot maloprodajni enoti, omogočajo oblikovanje in ponujanje storitev, ki jih njegova maloprodajna enota ponuja na maloprodajnem trgu. Tehnični parametri so pravzaprav določeni z uporabo tehnologije za posamezni tip dostopa. OPTM mora predvsem zagotoviti, da glede na posamezno ponujeno tehnologijo ne diskriminira uporabnikov na njej.

Telekom Slovenije ocenjuje, da je ukrep enakovrednosti vložkov (v nadaljevanju EOI) že v celoti naložen in izveden, prav tako je dosežena velika razvitost veleprodajnega trga, na katerem se ponuja transparentne veleprodajne storitve, ki ne vključujejo nivoja neposrednega zagotavljanja storitev končnim uporabnikom.

Operaterji storitev lahko že danes na podlagi reguliranih veleprodajnih produktov tehnično ponovijo maloprodajno ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo.

Pri tem iz razloga nediskriminatornosti do maloprodajne enote nikakor ni sprejemljivo vnaprejšnje javno obveščanje operaterjev o novih maloprodajnih storitvah. Omejiti se je potrebno izključno na tehnične rešitve v omrežju. Maloprodajna enota mora imeti pri ponujanju storitev na končnem trgu zagotovljene enake pogoje kot operaterji, kar pa v primeru vnaprejšnjega obveščanja o storitvah ni omogočeno.

Za zagotavljanje enakih konkurenčnih pogojev je glede na zgoraj navedeno dovolj, da se zagotavlja tehnična ponovljivost novih storitev na ustreznih veleprodajnih produktih.

Obveznost operaterja omrežja bi morala biti vezana na posredovanje pravočasnih informacij o kakovostnih in tehničnih spremembah funkcionalnosti omrežja, ki omogočajo oblikovanje in ponujanje novih storitev. V kolikor OPTM na trg vpeljuje nov proizvod, ki zamenjuje tehnične in/ali procesne karakteristike obstoječih produktov, ki jih ponuja operater na veleprodajnem trgu, bi o tem moral ostale operaterje, ki pri njem zakupujejo omrežje ali storitve o tem obvestiti največ 6 mesecev v naprej. To je skladno tudi s predlagano obveznostjo posredovanja informacij, kjer mora OPTM posredovati informacije o kakovostnih in tehničnih spremembah funkcionalnosti omrežja, ki pogojujejo možnost oblikovanja in ponujanja novih storitev, največ 6 mesecev pred začetkom ponujanja storitev s strani njegove maloprodajne enote.

Telekom Slovenije z omogočanjem zakupa logičnih (virtualnih) kanalov v omrežju, operaterjem omogoča transparenten zakup omrežja za ponujanje vseh storitev, ki jih Telekom Slovenije ponuja končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu. Na ta način Telekom Slovenije operaterjem omogoča ponujanje in oblikovanje storitev na končnem trgu neodvisno od Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije je operaterjem dolžan zagotavljati veleprodajne produkte oziroma zakup dostopovnega omrežja, ki v kakovostno in tehnično enaki funkcionalnosti kot maloprodajni

enoti, operaterjem omogočajo oblikovanje in ponujanje storitev, ki jih Telekom Slovenije ponuja na maloprodajnem trgu. Pri tem je iz razloga nediskriminatornosti do maloprodajne enote iz obveznosti nujno potrebno izločiti obveščanje o novih maloprodajnih storitvah in se omejiti izključno na tehnične rešitve v omrežju.

Čas, potreben za oblikovanje veleprodajnih procesov, vzpostavitev informacijske podpore, pripravo vzorčne ponudbe in podpis pogodb, ne predstavlja časa, vezanega na oblikovanje in ponujanje novih storitev s strani operaterja storitev.

Telekom Slovenije bo moral že v skladu z drugimi obveznostmi zagotavljanja enakega obravnavanja zagotoviti tako obliko lokalnega dostopa, vključno z vsemi omrežnimi elementi, naloženimi v okviru obveznosti dostopa, ki bo operaterjem omogočala najmanj ponujanje enakih storitev v enaki kakovosti, kot jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam oziroma preko hčerinskih ali partnerskih podjetij, po potrebi pa tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja in najmanj takšen nivo kakovosti lokalnega dostopa ki omogoča izpolnjevanje zahtev glede kakovosti storitev na maloprodajnem trgu na podlagi vsakokrat veljavne zakonodaje.

Telekom Slovenije mora že v skladu z drugimi obveznostmi v vsakem primeru zagotoviti tako imenovano tehnično ponovljivost. Prav tako so že v preostanku obveznosti enakega obravnavanja določeni tako parametri kakovosti storitev SLA kot ključni kazalniki uspešnosti, ki za nove storitve verjetno ne morejo biti drugačni od tistih, ki so predpisani za ostale storitve.

6. Telekom Slovenije bo moral pri izvrševanju obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja upoštevati naslednje roke in zahteve:

- a. rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede dostopa z bitnim tokom je največ 15 minut od oddaje poizvedbe. V primeru, da bo moral Telekom Slovenije za pripravo odgovora izvesti dodatne aktivnosti na terenu, znaša rok za odgovor na poizvedbo 3 delovne dni,*
- b. v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe bo moral Telekom Slovenije z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja preko istega informacijskega sistema, tako da bo že na podlagi avtomatiziranega odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral na podlagi izrecne zahteve operaterja najkasneje v roku 3 delovnih dni v njegovih prostorih predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da bo Telekom Slovenije zavrnil poizvedbo brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, take poizvedbe operaterju ne bo smel zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena,*

Čas za pripravo tehnične dokumentacije naj se podaljša na 8 delovnih dni, kar po mnenju Telekoma Slovenije še vedno predstavlja razumen rok. Pri predlogu smo upoštevali obstoječe poslovne procese in obremenjenost delavcev s tekočimi delovnimi nalogami.

Ne glede na tip preveritve, se v primeru negativnega odgovora posreduje razlog za negativen odgovor. Posredovanje tehnične dokumentacije za izkazovanje razloga za zavrnitev operaterju ni primerno iz naslednjih razlogov: varnost in zaupnost podatkov, sami podatki ne kažejo nujno razpoložljivosti za zagotavljanje storitve, pridobivanje teh podatkov bi bilo lahko časovno zelo dolgotrajno, tovrstnih zahtev po posredovanju podatkov o omrežju v zadnjih letih nismo prejeli. Se pa Telekom Slovenije srečuje s posameznimi primeri dodatnih poizvedb o ustreznosti odgovora, kjer razlog ni nujno razpoložljivost omrežja, temveč gre za razloge kot so: neustrezno posredovana vloga s strani operaterja, neustrezni podatki, sistemska napaka, napaka pri posredovanju odgovora, razna tolmačenja s strani končnega uporabnika ipd. Tovrstne zahteve rešujemo z obojestranskim sodelovanjem in s ciljem, da odgovor posredujemo čim prej, ne gre pa v tem primeru za posredovanje tehnične dokumentacije. Telekom Slovenije bo vse tovrstne aktivnosti v primeru ustreznega odgovora operaterjem dodatno zaračunal glede na porabljen čas.

- c. rok za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja, ki ga lahko operater poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, je 8 delovnih dni od prejema naročila, pri čemer se lahko ta rok v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, o*

podaljšanju roka pa bo moral obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. žledolom),

V primerih, ko je za izvedbo naročila potrebna še vzpostavitev omrežne priključne točke in poseg na omrežju za določanje rokov izgradnje iz razloga zagotavljanja stroškovno učinkovitega načina gradnje in narave gradnje po prepričanju Telekoma Slovenije Agencija ni pristojna.

- d. rok za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru optičnega omrežja, pri čemer lahko operater naročilo poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, je:
- 8 delovnih dni od prejema naročila, v primeru, da je optični kabel pred objektom končnega naročnika (tj. razred priključka 1),
 - 15 delovnih dni od prejema naročila, v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od naročniku pripadajočega TKI (v katerem je optični kabel) do objekta naročnika brez gradbenih zemeljskih del (tj. razred priključka 2),

30 delovni dni od prejema naročila, v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od pripadajočega TKI do objekta naročnika oziroma do v prvotnem projektu nepredvidenega priključka naročnika, ki je od najbližjega TKI (v katerem je optični kabel) oddaljen največ 200 m zračne razdalje, in so na trasi potrebna dodatna gradbena zemeljska dela, pri čemer dolžina nove trase (npr. izkop) zaradi morebitnih geoloških, infrastrukturnih, geografskih ali drugih ovir ne sme presegati 300 m (tj. razred priključka 3), pri čemer se čas potreben za pridobivanje služnosti, soglasij drugih infrastrukturnih upravljavcev na območju gradnje in soglasij solastnikov in etažnih lastnikov ne šteje v roke za izvedbo naročila. Telekom Slovenije bo moral v roku 3 delovnih dni od začetka teh postopkov obvestiti operaterja in mu na njegovo zahtevo posredovati podatke o lastnikih, solastnikih, upravljavcih ali etažnih lastnikih. Prav tako bo moral Telekom Slovenije po pridobitvi potrebnih soglasij drugega operaterja nemudoma obvestiti. V kolikor so na poti geološke, infrastrukturne, geografske ali druge ovire, zaradi katerih bi dolžina nove trase presegala 300 m, bo moral Telekom Slovenije o tem preko istega informacijskega sistema v roku 3 delovnih dni obvestiti operaterja. Navedeni roki se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljšajo, pri čemer bo moral o podaljšanju roka obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. žledolom),

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija:

- **iz regulacije izključi investicijsko gradnjo oziroma naj rok izgradnje ne bo določen.** S tem bo omogočena cenovna in časovna fleksibilnost izgradnje omrežja Telekoma Slovenije;
- v primerih, ko je za posamezno vključitev potrebna še dodatna izvedba zaključitve, dograditve ali izgradnje omrežja določitev roka ni sprejemljiva. Opredeljevanje rokov izvedbe v teh primerih pomeni tako cenovno kot časovno zmanjšanje fleksibilnosti in učinkovitosti izgradnje. Telekom Slovenije si glede na veliko razpoložljivost konkurenčnih omrežij prizadeva uporabnikom na omrežju Telekoma Slovenije storitve zagotoviti čim prej;
- **pri obravnavi rokov za izvedbo vključitve naročnikov in odprave napak upošteva agregatni pristop z možnim odstopanjem za izjemne primere.** S tem bo omogočena določena fleksibilnost Telekoma Slovenije in manjša izpostavljenost potencialnim globam s strani Agencije in zahtevam za pogodbene kazni s strani operaterjev;

Agencija posega v regulacijo trga investicijske izgradnje posameznega naročnika in s tem krši določila regulacije zgrajenega omrežja. Tudi predlagani roki izvedbe posameznega naročila so bistveno krajši kot jih Telekom Slovenije dosega z razpoložljivimi informacijami, resursi in pogodbami, ki jih ima do podizvajalcev. Razred priključka 1 in 2 izvaja podizvajalec po predhodnem odobrenem naročilu, kateremu je potrebno dodati 8 dnevni rok same izvedbe priklopa končnega uporabnika. V primeru razreda priključka 3 so navedeni minimalni roki, ki jim je potrebno prav tako dodati 8 dnevni rok priključitve s strani Agencije.

Za jasno interpretacijo in poenostavitev Telekom Slovenije predlaga uskladitev statusov Telekoma Slovenije z razredom priključkov.

Skladno z navedenim bi lahko glede na trenutni sistem evidentiranja statusov izgradnje hišne inštalacijske napeljave v informacijskem sistemu Telekoma Slovenije veljali naslednji roki izvedbe:

8 delovnih dni:

- status 2: Optična priključna doza montirana

15 delovnih dni:

- status 3: Optična vrvica s konektorjem v stanovanju
- status 4: Optična vrvica s konektorjem pred stanovanjem
- status 5: Optična vrvica brez konektorja v stanovanju
- status 6: Optična vrvica brez konektorja pred stanovanjem

30 delovnih dni:

- status 7: Optični kabel pred objektom, s soglasji.

Razred priključka 1 je ekvivalenten NMD = 2 (NMD – način montaže doz), kar pomeni, da je optična priključna doza montirana v stanovanju. Za samo izvedbo priklopa niso potrebna dodatna montažna dela. Priključitev naročnika izvede tehnik Telekoma Slovenije na terenu. V primeru klasifikacije optičnih doz s strani Telekoma Slovenije in sicer NMD = 3 do NMD = 7 oziroma več kot NMD = 7, v vsakem primeru Telekom Slovenije naroči izvedbo zunanjemu izvajalcu, da naredi še potrebna montažna dela ali samo varjenje optičnega konektorja ali celo preboj stene, ter položitev optičnega montažnega kabla in zaščito kabla z ustreznimi nadometnimi koriti. Po končanju montažnih del šele lahko tehnik na terenu izvede vključitev naročnika. Vsled temu je nujno prekvalificirati NMD = 3 do NMD = 7 v razred priključka 2 in s tem omogočiti 15 delovnih dni za izvedbo naročila.

Ostali statusi niso in ne morejo biti predmet regulacije. V nasprotnem primeru bi veljalo, da Agencija in alternativni operaterji diktirajo investicije v omrežje Telekom Slovenije.

Za določanje rokov izgradnje za vse ostale predvidene povezave v fazi gradnje z razloga zagotavljanja stroškovno učinkovitega načina gradnje in narave gradnje po prepričanju Telekoma Slovenije Agencija ni pristojna.

Telekomu Slovenije so naložene nove zahteve po posredovanju informacij o lastnikih, upravljavcih in etažnih lastnikih, ki jih pridobi iz informacij javnega značaja. Predlagamo, da Telekom Slovenije poda tehnično rešitev operaterju in lahko poda podatke, ki jih operater nujno potrebuje, proti ustreznemu plačilu stroškov, ki so nastali pri pridobivanju le-teh.

Klasifikacija priključka 3 z razdaljo 200 m zračne razdalje oziroma 300 m presega določene načine investicijske gradnje, ki jih ima Telekom Slovenije do svojih podizvajalcev. Razdalja 300 m za najmanj 50 % podraži izgradnjo in ustaljene postopke, ki jih ni mogoče zagotoviti v tako kratkem roku za izvedbo do podizvajalcev. Predlagamo, da se upošteva samo meja zračne razdalje 200 m.

- e. *rok za odpravo napak znaša 2 delovna dneva od prijave napake, rok pa se v primeru težjih napak lahko podaljša za največ 5 delovnih dni, pri čemer bo moral Telekom Slovenije o podaljšanju roka pred iztekom nemudoma obvestiti operaterja in navesti ter utemeljiti razloge, iz katerih izhaja, da gre za težjo napako.*

Telekom Slovenije bo moral 60 % napak odpraviti v 1 delovnem dnevu, 100 % pa v 2 delovnih dneh, pri čemer so težje napake, za katere se lahko rok podaljša za 5 delovnih dni, iz te lestvice izvzete.

Rok odprave napak v zgoj 2 delovnih dneh (60% celo v enem dnevu) je izredno kratek in z razpoložljivimi resursi ter ob upoštevanju enakopravne obravnave vseh ponudnikov storitev, ni realno dosegljiv. Trenutni povprečni časi odprave napak presegajo te čase. Upoštevati je potrebno tudi odpravo napak na kabelskem omrežju, kjer so posegi zahtevnejši in časi daljši.

Iz posredovanih podatkov Agenciji in podatkov kazalnikov uspešnosti (KPI), ki jih Telekom Slovenije mesečno objavlja, je jasno razvidno, da da je trenutno določene roke gledano agregatno (ne za vsako posamezno prijavo napak) zelo težko zagotavljati. Predpisani skrajni roki za odpravo napak pogosto privedejo do tega, da Telekom Slovenije zaradi doseganja rokov za odpravo napak na veleprodajnem trgu, diskriminira svojo lastno maloprodajno enoto, kar se odraža v daljših rokih za odpravo napak. V pravkar navedeno pa se je Agencija lahko prepričala tudi v okviru opravljenega inšpekcijskega postopka, ki se vodi pod opr. št. 06102-9/2014.

Pri odpravi napak gre v posameznih primerih za dejavnike, na katere Telekom Slovenije ne more vplivati, vplivajo pa na podaljšanje roka odprave napak. V primeru tovrstnih napak, Telekom Slovenije ne more biti zavezan za rok odprave napak v 2 delovnih dneh in lestvico odprave napak. Telekom Slovenije se zaveda, da je potrebno tudi v tem primeru napake čim prej odpraviti, zato v večji meri sam z dodatnimi aktivnostmi skuša zagotoviti odpravo napake. Agencija je tudi v postopku nadzora št. 06102-9/2014 ugotovila, da obstajajo dejavniki, ki niso na strani Telekoma Slovenije, ki negativno vplivajo na doseganje zahtev iz trenutno veljavne regulatorne odločbe. Gre za obravnavo prijavljenih napak, pri katerih se v postopku odprave napak ugotovi, da napaka ne izvira iz razlogov na strani Telekoma Slovenije, kar pa prav tako zahteva aktivnosti na terenu in pregled ustreznosti povezave ter dodatno obremenjuje obstoječe človeške vire. Razlog za tovrstno prijavo napak je pomanjkljiva, nepopolna ali neustrezna diagnostika, ki jo je dolžan pred prijavo napake na Telekom Slovenije opraviti operater. Gre za napake pri nastavitvah opreme, opremi operaterja v skupni lokaciji, opremi operaterja na lokaciji končnega uporabnika, opremi končnega uporabnika in interni instalaciji na lokaciji končnega uporabnika, ki niso v pristojnosti Telekoma Slovenije.

Telekom Slovenije prav tako opozarja, da ukrep ni izvedljiv v primeru pravnih ovir (zahteva lastnikov zemljišča ali objekta, ne možnost dostopa do mesta okvare,...) ali višje sile (naravne nesreče, nevarnost s področja varstva pri delu, delo drugih izvajalcev (cestarji, vodovod, elektro, ...) in podobno, na kar Telekom Slovenije ne more vplivati. Prav tako opozarjamo, da so zahteve tehnično nerealne v primerih, ko gre za poškodbe večjih optičnih kablov, predvsem pri dostopovnem FTTH omrežju. V teh primerih je predpisan rok za odpravo okvar celo krajši od normativa za izvedbo spojke v idealnih pogojih na teh kabljih.

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija pri obravnavi rokov za odpravo napak upošteva agregatni pristop z možnim odstopanjem za izjemne primere. S tem bo omogočena določena fleksibilnost Telekoma Slovenije in manjša izpostavljenost kršitvam ter potencialnim globam s strani Agencije in zahtevam za pogodbene kazni s strani operaterjev.

7. Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja v svoji vzorčni ponudbi za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg določiti naslednje pogodbene kazni:

- a. v primeru zamude pri izvedbi naročila dostopa z bitnim tokom bo dolžen za prvih 10 dni zamude plačati pogodbeno kazen v višini 50 % mesečne zakupnine za ustrezno obliko dostopa z bitnim tokom za vsak posamezen dan in od 11. dne zamude dalje 150 % mesečne zakupnine za naročeno obliko dostopa z bitnim tokom za vsak posamezen dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za ustrezno obliko dostopa z bitnim tokom, pri čemer se tovrstna oblika pogodbene kazni upošteva tudi v primeru napačnega odgovora na poizvedbe,*

Agencija predlaga naložitev pogodbenih kazni za primer zamude pri realizaciji posamezne izvedbe razvezanega lokalnega dostopa, posamezne skupne lokacije, zamude pri odpravljanju napak ter v primeru, da zaradi zamude stranka operaterju odpove pogodbo.

Telekom Slovenije opozarja, da je Agencija že sedaj v okviru navedene obveznosti Telekomu Slovenije naložila vključitev pogodbenih kazni. Kot je bilo že večkrat navedeno, Agencija v okviru Analize ne ugotavlja učinkov dosedanje regulacije oz. naloženih ukrepov, kar prav tako velja za obveznost vključitve pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo. Agencija se znova ne ukvarja z dejanskim stanjem v preteklem obdobju. Agencija v zvezi s pogodbenimi kaznimi ne utemlji potrebe po naložitvi tovrstne obveznosti na podlagi nekaterih konkretnih ravnanj Telekoma Slovenije.

Predlagana obveznost vključitve predlaganih pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo, je iz navedenih razlogov povsem nesorazmerna in neutemeljena obveznost. Pri tem Agencija prav tako nastopa tudi v funkciji nadzornega ter prekrškovnega organa, in ima iz tega naslova možnost, da odloča o prekrških za kršitve po določbah ZEKom-1 in na njegovi podlagi izdanih predpisov (prekoračitve rokov, zamude...) in na takšen način sankcionira nedisciplinirano ravnanje operaterja.

Naložitev kratkih izvedbenih rokov in istočasna naložitev nerazumno visokih pogodbenih kazni, predstavlja hudo namerno ogrožanje poslovanja Telekoma Slovenije. Z napihovanjem potencialnih izgub operaterjev, se poskuša upravičiti nesorazmerno visoke pogodbene kazni, ki v povezavi z nerazumno kratkimi roki silijo Telekom Slovenije v povečevanje stroškov zagotavljanja in vzdrževanja storitev in neupravičenega financiranja operaterjev. Predlagane višine pogodbenih kazni so povsem nesorazmeren ukrep.

Vse opredelitve enakovrednosti vložkov in enakovrednosti učinka so namenjene zagotavljanju enakega obravnavanja med operaterji, zato je potrebno zagotoviti spremljanje enakega obravnavanja in preprečevati diskriminacijo operaterjev, ne pa z nerazumno visokimi pogodbenimi kaznimi, operaterja omrežja siliti v dodatne stroške in diskriminacijo njegove maloprodajne enote, da lahko zagotavlja boljše pogoje drugim operaterjem. Nerazumno visoke pogodbene kazni odpirajo preveč možnosti za špekulacije na strani operaterjev in dolgoročno vplivajo na ceno storitev tako za operaterje kot končne uporabnike, kar pa po našem mnenju ni namen, zaradi katerega so pogodbene kazni predpisane. Višina pogodbene kazni, ki predstavlja do 18 kratnik mesečne zakupnine, je glede na vse mehanizme spremljanja enake obravnave povsem nerazumna, nesorazmerna in predstavlja hudo namerno ogrožanje poslovanja Telekoma Slovenije. Vsaka višina pogodbene kazni, ki je višja od 100% maloprodajne mesečne zakupnine za posamezen dostop, je po prepričanju Telekoma Slovenije nesorazmerna.

Telekom Slovenije meni, da se z obveznostjo mesečnega objavljanja podrobnih podatkov o kakovosti razvezanega lokalnega dostopa zagotovi spremljanje upoštevanja obveznosti enakega obravnavanja. Agencija bo tako lahko spremljala izvajanje obveznosti enakega obravnavanja in temu primerno tudi hitro ukrepala v postopku nadzora v primeru nepravilnosti.

Povsem neutemeljen in nesorazmeren je tudi način izračuna pogodbene kazni v primeru napačnega odgovora na poizvedbo po principu, ki velja za zamude pri realizaciji posamezne izvedbe razvezanega lokalnega dostopa. V primeru, da bi prišlo do napačnega odgovora na poizvedbo, Telekom Slovenije tega ne bi mogel vedeti, saj do napačnih odgovorov ne prihaja namenoma. Iz tega torej sledi, da bi Telekom Slovenije v praksi za vsak napačen odgovor moral plačati pogodbeno kazen v višini 18 kratnika mesečne veleprodajne naročnine za izbran paket.

Končnemu uporabniku je vedno zagotovljena možnost prehoda med operaterji, prav tako so tako operaterji kot tudi končni uporabniki seznanjeni, da npr. v primeru bakrenega ali optičnega omrežja Telekoma Slovenije, lahko izbirajo med vsemi operaterji, ki ponujajo storitve preko tega omrežja. Omejitev pri tem je lahko le tehnologija, ki jo operaterji pri tem uporabljajo, kar pa ne vpliva na pozitiven ali negativen odgovor. V skladu z navedenim je jasno, da tudi v primeru morebitno napačnega odgovora na poizvedo, le-to najprej zazna operater, ki pa bo v primeru tako velikih

pogodbenih kazni, Telekom Slovenije o tem obvestil šele po času, ko bo lahko zahteval maksimalno pogodbeno kazen.

Telekom Slovenije želi opozoriti tudi na dejstvo, da lahko v posameznem tednu prejme tudi več kot 1500 poizvedb. Pri takšni količini podanih poizvedb ni mogoče v celoti izključiti možnosti človeške napake pri podajanju odgovorov, kar še posebej velja pri preveritvah, ki se izvajajo ročno in kjer napake ni možno povsem izključiti, ne glede na to ali gre v škodo lastni maloprodajni enoti ali operaterju. Glede na predlagane roke s strani Agencije, je v praksi možnost napak v podanih odgovorih toliko večja. Pri tem Agencija niti ne ugotavlja, v kakšnem deležu, glede na celotno število podanih poizvedb, prihaja do napačnih odgovorov. V zvezi s tem Telekom Slovenije opozarja tudi, da napaka lahko nastopi tako pri poizvedbah za alternativne operaterje kot tudi za potrebe končnih uporabnikov Telekoma Slovenije. V primeru, da v praksi do napake (napačnega odgovora) pride in se jo kasneje tudi odkrije, se o tem najprej obvesti operaterje, ki so v preteklosti podali ustrezno poizvedbo, s tem pa imajo tudi možnost ponovno podati poizvedbo in pridobiti pozitiven odgovor, s čimer se preteklo stanje sanira. **Glede na vse navedeno, je povsem razvidno, da je naložitev tovrstnega načina pogodbene kazni popolnoma neutemeljena ter nesorazmerna.**

- b. v primeru zamude pri odpravljanju napak za prva 2 dneva zamude bo dolžen plačati pogodbeno kazen v višini celotne mesečne zakupnine za naročeno obliko dostopa z bitnim tokom, po poteku tega obdobja pa še dodatnih 40 % mesečne zakupnine za vsak dodaten dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za naročeno obliko dostopa z bitnim tokom.*

Telekom Slovenije želi opozoriti, da so vzroki za napake lahko tudi na strani operaterja ali končnega uporabnika. Karakteristike razvezanih bakrenih paric se glede na fizikalne lastnosti spreminjajo, med drugim tudi glede na starost omrežja, glede na razdaljo, glede na število spojk na relaciji med funkcijsko lokacijo. Tehnologija VDSL, ki jo določeni operater uporablja, je na navedene karakteristike zelo občutljiva in ima v primerjavi z drugimi xDSL tehnologijami tudi bistveno krajši doseg. Maksimalen praktični doseg tehnologije je nekje med 1 in 1,5 km. Operater torej lahko vključi uporabnika na daljših bakrenih zankah, ne upošteva pa fizikalnih lastnosti linije in stalno prijavlja napake na razvezanem lokalnem dostopu.

Razlogi za nedelovanje in posledično pojav napake na razvezanem dostopu so lahko tudi v opremi, ki jo operater nudi svojim končnim naročnikom (npr. modemi, TV vmesniki in druga oprema). Za nedelovanje storitev je lahko kriva slaba kvaliteta radijskih in televizijskih signalov na strani producentov. Celo v postopku nadzora pred Agencijo, je že bilo ugotovljeno, da je vzrok pojavljanja napake in nedelovanja storitve v terminalski opremi končne stranke.

V zvezi z odpravljanjem napak pa želimo opozoriti še na en pomemben vidik, ki ima prav tako znaten vpliv na čas odprave napak. Obravnava prijavljenih napak, pri katerih se v postopku odprave napak ugotovi, da napaka ne izvira iz razlogov na strani Telekoma Slovenije, prav tako zahteva aktivnosti na terenu in pregled ustreznosti povezave ter dodatno obremenjuje obstoječe človeške vire. Razlog za tovrstno prijavo napak je pomanjkljiva, nepopolna ali neustrezna diagnostika, ki jo je dolžan pred prijavo napake na Telekom Slovenije opraviti operater. Gre za napake pri nastavitvah opreme, opremi operaterja v skupni lokaciji, opremi operaterja na lokaciji končnega uporabnika, opremi končnega uporabnika in interni instalaciji na lokaciji končnega uporabnika, ki niso v pristojnosti Telekoma Slovenije.

Telekom Slovenije želi z zgoraj navedenim opozoriti, da obstaja veliko razlogov za nedelovanje storitev, ki pa niso v sferi Telekoma Slovenije, kljub temu pa s strani operaterjev prejema prijavo napake, kar kaže napačno sliko o številu dejanskih napak, za katere je odgovoren Telekom Slovenije, hkrati pa obremenjuje obstoječe kapacitete.

Zaradi opisanih razlogov je po prepričanju Telekoma Slovenije vsaka višina pogodbene kazni, ki je višja od 100% maloprodajne mesečne zakupnine za posamezen dostop, nesorazmerna.

9.3 Obveznost zagotavljanja preglednosti

Agencija je na strani 174 napovedala uvedbo nove obveznosti:

Na navedeni podlagi bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da bo moral do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objaviti izkaz poslovnega izida in bilanco stanja za upoštevni trg 3b (za dejavnost veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg) skladno z zadnjimi veljavnimi Slovenskimi računovodskimi standardi. Kot primer dobre prakse Agencija navaja dokument Eircom Limited Historical Cost Separated Accounts⁶¹, ki ga objavlja irski nacionalni regulatorni organ za elektronske komunikacije ComReg. Dokument nakazuje na transparentnost in zaupanje operaterjev v pravilno razporejanje stroškov na tem upoštevem trgu. Izkaz poslovnega izida in bilanca stanja bosta pokazala osnovne podatke o poslovanju Telekom Slovenije na tem upoštevem trgu iz katerega bo razvidno, da iskalci dostopa ne plačujejo prekomernih cen za storitve dostopa na tem upoštevem trgu. Izkaz poslovnega izida prikazuje razliko med prihodki in odhodki določenega obračunskega obdobja, predstavljeni pa morajo biti resnično in pošteno.

Telekom Slovenije bo skladno z naloženo obveznostjo Agenciji posredoval izkaz poslovnega izida in bilanco stanja, ki pa ju ne bo javno objavjal, saj podatki predstavljajo poslovno skrivnost Telekoma Slovenije in bi mu zaradi tega lahko nastala nepopravljiva škoda.

9.4 Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Agencija namerava v okviru obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva naložiti Telekomu Slovenije naslednje:

1. Telekom Slovenije bo moral za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja (preko tehnologije različic ADSL) na nacionalnem in regionalnem nivoju oblikovati in uveljaviti stroškovno naravnane cene mesečnega najema na podlagi stroškovne metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+) in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA), pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja. V okviru stroškovnih kalkulacij bo moral Telekom Slovenije upoštevati:
 - stroškovno ceno mesečnega najema polno razvezanega dostopa do bakrene krajevne zanke, ki znaša na mesečni ravni 5,08 EUR (brez DDV), in
 - v primeru dostopa z bitnim tokom na priključkih, na katerih je vključena PSTN ali ISDN storitev, od cene storitve golega bitnega toka (na priključkih, kjer ni vključena PSTN ali ISDN storitev), oblikovane v skladu z zgoraj opisano metodo, odšteti stroškovno naravnano ceno mesečnega najema dostopa ob spoštovanju obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, pri čemer lahko ta strošek znaša največ 3,03 EUR mesečno (brez DDV).

Telekom Slovenije bo moral najkasneje v roku 30 dni od vročitve odločbe posodobiti podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij, ter jih istočasno posredovati Agenciji skupaj z natančnim opisom uporabljenega modela stroškovnega računovodstva. V istem roku bo moral posodobljene cene objaviti ter jih istočasno uveljaviti, na svojih spletnih straneh pa v istem roku na pregleden način objaviti krajši opis modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb Agenciji posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter spremenjene cene istočasno objaviti ter jih uveljaviti najmanj 30 dni po njihovi objavi.

Najkasneje do 31. 12. vsakega tekočega leta, bo moral Telekom Slovenije Agenciji posredovati poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z naloženimi obveznostmi, z veljavnimi priporočili Evropske komisije, priporočili BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva. Hkrati bo moral izjavio skladnosti objaviti na svojih spletnih straneh, skupaj z opisom

modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine inpravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

Telekom Slovenije je v času javne objave Analize vpogledal v model, ki ga je pripravila Agencija in ima nanj naslednje pripombe:

Agencija naj v zvezi z modelom pojasni:

1. Zakaj se pribitek splošnih stroškov upošteva samo na OPEX, čeprav bi moral biti upoštevan na vse stroškovne komponente povezane s splošnimi stroški. (
2. Po veljavnem pravilniku o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije se kabelska kanalizacija obračunava po amortizacijski stopnji 3,00 oz. z dobo koristnosti 33 let in 3 mesece. Zato menimo, da bi se morala vrednost v celici **G47** v zavihku **I_Costs** znižati iz 40 na 33,33.
3. Od 1. 1. 2021 dalje se po veljavnem pravilniku o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije dostopovno nadzemno kabelsko omrežje (tudi drogovi) obračunavajo po amortizacijski stopnji 10,00 oz. z dobo koristnosti 10 let. Zato menimo, da bi se morala vrednost v celici **G50** v zavihku **I_Costs** znižati iz 15 na 10

Povsem jasno je, da se izkoriščenost bakrenega dostopovnega omrežja zmanjšuje. Agencija je v svojih kalkulacijah upoštevala izkoristke, kjer vir za njihove vrednosti ni bil pojasnjen. Zato izkoristek, ki je bistveno večji od dejanskega in še posebej od prihodnjega, prinese rezultat mesečnega zakupa za bakreno parico, ki je nerealna in bistveno zaostaja za dejanskimi in še v večji meri za prihodnjimi stroški.

Spodaj so prikazani dejanski trenutni izkoristki, ki bi lahko bili v skrajnem primeru uporabljeni za izračun mesečne zakupnine za bakreno parico. Bolj pravilno pa bi bilo, da bi se upoštevali prihodnji izkoristki, ki bi bili še za nekaj odstotnih točk nižji od spodnjih prikazanih, kar bi vodilo v višjo ceno.

Da izračun cene Agencije ni pravilen, kažejo tudi podatki iz LRE Telekoma Slovenije, kjer je za opredelitev stroškov mesečne zakupnine za bakreno parico potrebna minimalna uporaba ključev, rezultat pa je bistveno višji kot je napačno izračunana vrednosti Agencije.

V nadaljevanju podajamo podatke o zasedenosti bakra:

Copper Pair km by Geotype						
	71.538	463.600	2.062.474	1.237.857	2.252.309	6.087.778
pair distance	2000	1500	1200	1000	800	992 metres
cable efficiency	16%	15%	14%	14%	15%	15%

Delež zasedenosti na dolžino lahko izpeljemo samo na osnovi zračnih razdalj NL (naročniška lokacija) – FL (funkcijska lokacija), ker ne razpolagam s podatki o kablji in parih v elektronski obliki.

Iz glavnega delilnika FL gre bistveno več parov, kot jih je zaključenih na NL. Pari, ki ne pridejo do NL, ostajajo na kabelski poti kot rezerva v spojkah ali v TKI (kabelskih izvodih).

Če na naročniški lokaciji ponira 761.000 bakrenih parov, jih iz FL izhaja 1,9 mio.

Aktivnih parov je [redacted].

Iz spodnje tabele izhaja, da je zasedenost na FL (modro obarvan stolpec) 15 %.

Rzr NL-FL je zračna razdalja in jo je potrebno za približek kabelski pomnožiti s faktorjem 1,6.

Rzr NL - FL (m)	Povprečna Rzr NL - FL (m)	Št. Priključkov Cu omrežje	Aktivni pr k jučki Cu omrežje	Delež OPT zasedene	Ekstrapolacija OPT na pare MDFa	Delež pari

						MDF zaseden
Do 800	404,9336965	390.040	██████████	████	964.566	15%
Do 1000	897,7507032	71.100	██████████	████	175.830	14%
Do 1200	1093,735683	53.031	██████████	████	131.145	14%
Do 1500	1339,361256	59.808	██████████	████	147.905	15%
Do 2000	1731,884054	65.246	██████████	████	161.353	16%
Nad 2000	3089,142858	122.170	██████████	████	302.125	16%
KOMULATIVNO	1116,734309	761.395	██████████	████	1.882.924	15%

Pri pregledu smo v zavihku I.Costs v celici G57 ugotovili, da je Agencija pri izračunu upoštevala strošek parice za 20 parični kabel. Po podatkih Telekoma Slovenije je ta podatek napačen, saj se v bakrenem omrežju v Sloveniji v razvodnem omrežju praviloma uporabljajo 6 ali celo 2 parični kabli. Po podatkih zadnjih 17 let (od 2000 do 2017), je Telekom Slovenije v svoje razvodno omrežje vgradil 44,5% 6 paričnih kablov, 22,4% 2 paričnih kablov, 20,9% 10 paričnih kablov in le 12,2% skupne dolžine so predstavljali 20 parični kabli. Če v modelu ceno za 20 parični kabel nadomestimo s tisto za 6 parični kabel, ki znaša 103,34 €/km na par, dobimo drugačen rezultat.

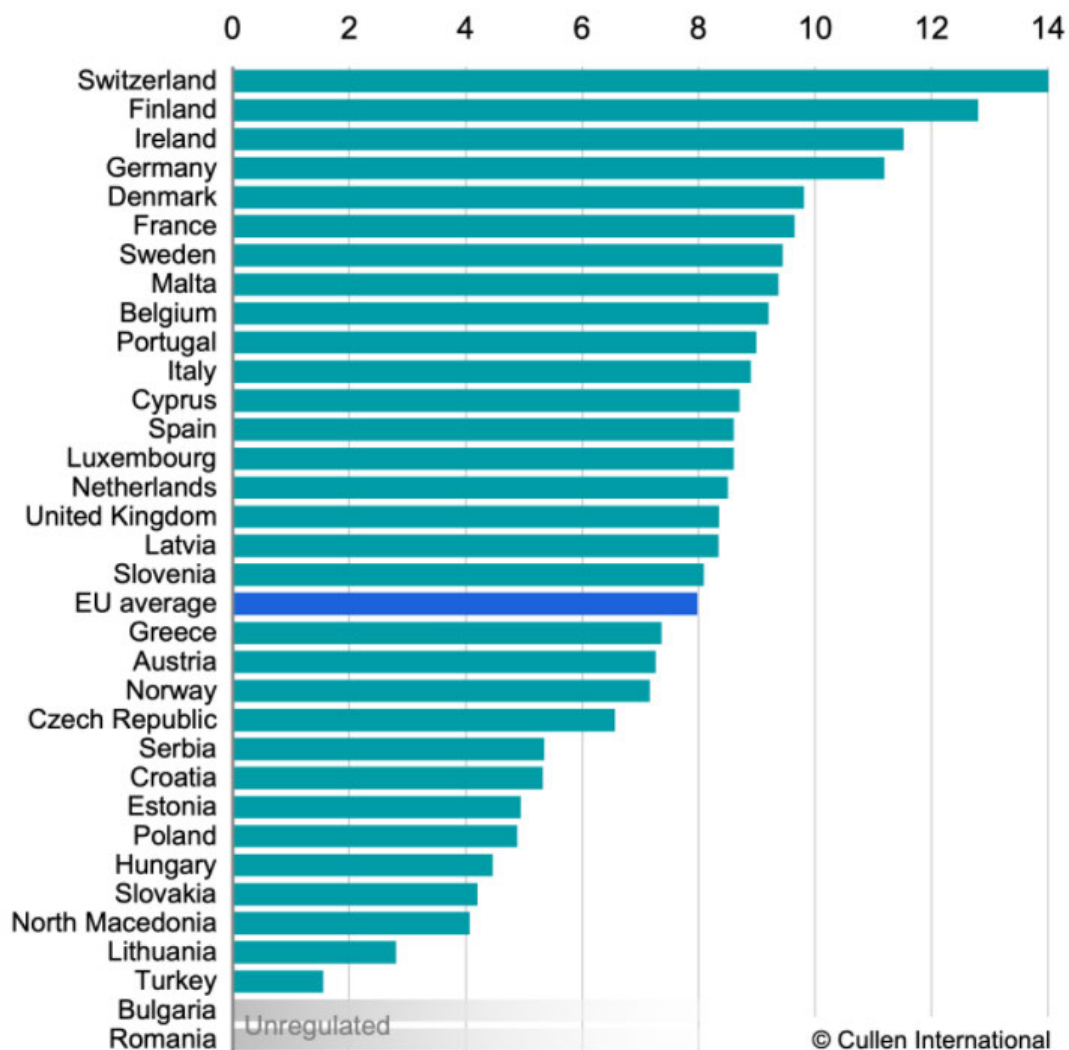
V modelu v zavihku I_TS_Opex so zajeti samo stroški preventivnega in kurativnega vzdrževanja bakrenega omrežja kot ga je za TS opravilo podjetje GVO. Navedenim stroškom pa je potrebno dodati še interne stroške v okviru rednih del zaposlenih v TS (priloga datoteka **TKO stroški vzdrževanja**). Ti interni stroški so bili neposredno alocirani na posamezen rajon. Ostali stroški zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja pa se razporejajo na podlagi alokacijskih ključev v okviru ločenih računovodskih evidenc.

Menimo še, da bi moral model upoštevati tudi posredne stroške infrastrukture, s katerimi je mogoče zagotavljati delovanje infrastrukture dostopovnega omrežja. Model bi moral pokrivati tudi stroške zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja, ki se niso neposredno alocirali na posamezen rajon. Prav tako bi moral model pokriti tudi stroške tehnoloških zgradb v katerih se nahajajo glavni delilniki. Za potrebe preventivnega in kurativnega vzdrževanja potrebujejo zaposleni za opravljanje terenskega dela tudi prevozna sredstva, zato bi moral model pokriti tudi stroške avtomobilov in njim pripadajočih stroškov. Telekom Slovenije je konkretne podatke posredoval že v postopku javne obravnave prejšnje Analize, Agencija pa nas s tem v zvezi ni pozvala za osvežitvev.

Podobno kot velja za OPEX stroške velja tudi za stroške amortizacije za dopolnilno infrastrukturo (osebna osnovna sredstva zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja, tehnološke nepremičnine za glavne delilnike, prevozna sredstva itd. V tem primeru je govora o prubitku posrednih stroškov amortizacije na obseg neposrednih stroškov amortizacije, ki je izračunana na podlagi potrebnih vlaganj.

Cena, kot jo je izračunala Agencija, bo hkrati precej pod povprečjem v EU in med nižjimi cenami v EU.

The simple arithmetic average for full LLU in 25 EU member states is €7.98 per month (does not include Bulgaria and Romania), € per month (Cullen International)

Calculated with the price of Magyar Telekom for Hungary and with the price of Elisa for Finland.
Note that there are more than 20 other regional SMP operators in Finland.

Vir: Cullen, 18. 6. 2021

V kolikor Agencija resnično želi, da cena bakrene zanke deluje kot sidro za storitve NGA, potem mora operaterju bakrenega omrežja omogočiti vsaj, da ohranja realno vrednost bakrenega omrežja. Zvišanje cene, bi negativno vplivalo tako na prehod z bakrenega na optično omrežje. **Zato Telekom Slovenije predlaga, da Agencija ponovno preračuna predlagane cene z upoštevanjem ustreznih podatkov, ki jih Agenciji lahko tudi posebej predstavimo.**

Hkrati Telekom Slovenije v zvezi z oblikovanjem obveznosti glede cen na bakrenem omrežju pričakuje, da bo Agencija opredelila maksimalno ceno (cenovni strop) in ne fiksno določeno ceno

2. *Telekom Slovenije bo moral za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do NGA omrežja, upoštevati gospodarsko ponovljivost, in sicer za ceno mesečne zakupnine, ki se nanaša na:*

- NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20 - odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež NGA priključkov na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca,
- NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva rast NGA priključkov na tem upoštevnem trgu na zadnji dan preteklega meseca,
- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 – odstotni delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca, in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca,
- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca.

Telekom Slovenije bo moral najkasneje v roku 30 dni od vročitve odločbe pripraviti izračune, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti, ter jih istočasno posredovati Agenciji. V istem roku bo moral posodobljene veleprodajne cene objaviti ter jih uveljaviti najmanj 30 dni po njihovi objavi.

ERT (ang. Economic Replicability Test) na način, kot ga je uvedla Agencija, je znižal cenovno fleksibilnost Telekoma Slovenije, kar ima za posledico znižanje cenovne konkurenčnosti maloprodajne ponudbe Telekoma Slovenije ob dejstvu, da oblikovanje ponudb nereguliranih operaterjev temelji na nižanju maloprodajnih cen, čemur pa Telekom Slovenije zaradi načina regulacije lahko sledi zgolj v manjši meri.

Glede na stopnjo agregacije pri ERT testu v osnovi poznamo dva pristopa (možen je tudi kombiniran pristop), pri čemer pa je Agencija v Sloveniji uvedla »product-by-product« pristop:

- o „Product-by-product“ pristop, kjer se ERT test opravlja za vsak produkt posebej. Ker gre pri definiciji teh produktov za produkte, ki so najhitreje rastoči, v praksi to pomeni, da se omejuje možnost cenovne fleksibilnosti Telekoma Slovenije pri pridobivanju novih uporabnikov. Da je temu tako, se vidi v nižjem številu pridobljenih novih maloprodajnih širokopasovnih uporabnikov Telekoma Slovenije od uvedbe ERT v Sloveniji.
- o »Portfolio« pristop, kjer se ERT test opravlja za več produktov istočasno. V skladu s smernicami BEREC »Portfolio pristop vodi do večje cenovne fleksibilnosti reguliranih operaterjev in do bolj konkurenčne maloprodajne ponudbe, ker je tudi v skladu s priporočili BEREC: *»However, from an economic perspective, there may be efficiency gains that could be achieved through an aggregated assessment approach. For example, an aggregated approach may allow the regulated operator to have more pricing flexibility at the retail level at the individual bundle/standalone service level. This may allow for more competitive retail offerings to be made available to the end-user.«*

Telekom Slovenije v okviru ERT predlaga uvedbo »portfolio« pristopa, ko ga imajo že uvedena Belgija, Norveška ter Češka Republika in sicer na način, kot je za Norveško citiran v nadaljevanju *»Flagship products comprise those retail products with the highest revenue which cover cumulatively 70% of total revenues in the relevant timeframe. Retail products with a market share of 10% (revenues or subscriptions) will likewise be considered as flagship products«*.

Telekom Slovenije ima med prvotnimi operaterji v EU enega od najnižjih tržnih deležev na širokopasovnem dostopu. Uvedba ERT in še posebej onemogočanje cenovne fleksibilnosti maloprodaje Telekoma Slovenije s »product-by-product« testom je padanje tržnega deleža Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu samo še pospešilo. Glede

na izredno nizek tržni delež Telekoma Slovenije in visoko stopnjo konkurence v Sloveniji, kjer je Telemach prvi operater na širokopasovnem dostopu, ni več potrebe po izredno ostri regulaciji Telekoma Slovenije.

Z novim predlaganim ukrepom bo testiranih paketov še več, kar Telekom Slovenije razume kot strožjo in manj fleksibilno regulacijo. Tržni delež Telekomu Slovenije pada od uvedbe ERT, strožji ukrepi (testiranje več paketov z ERT modelom) in manjša fleksibilnost pa bodo povzročili še dodatno znižanje tržnega deleža.

V prilogi je Telekom Slovenije pripravil simulacijo posledic, ki jih prinaša sprememba na področju ERT modela.

Agencija naj pojasni kako testirati veleprodajne pakete za hitrosti, ki niso v aktualnih maloprodajnih paketih, kot npr. 40/20 in 350/40.

Agencija bo pri testiranju uporabila življenjsko dobo uporabnika, ki znaša 56 mesecev. Medtem, ko je amortizacijska doba CPE Telekoma Slovenije določena na 4 (xDSL modem, STB) oz. 5 (FTTH modem) let (48 – 60 mesecev), je povprečno življenjsko dobo stranke Agencija določila na 56 mesecev. Ko je razlika med tema dvema konceptoma tako majhna (<1 leto), je splošno sprejeto, da bo uporabnik CPE uporabljal v celotni življenjski dobi uporabnika, kar je argument za uporabo CPE opreme 1-krat v življenjski dobi.

Agencija naj zaradi praktičnosti in smiselnosti v modelu ERT sprejme tudi spremembo dobe koristnosti CPE na 56 mesecev.

Po drugi strani pa je presenetljivo tudi, da namerava AKOS uvesti še strožje ukrepe glede stroškovnega standarda za izvajanje ERT. Še posebej:

- Agencija predlaga sprejetje CCA. ES, BEREC in ITU priznavajo, da je namen sprejetja CCA oceniti strukturo stroškov novega udeleženca na trgu - saj predstavlja stroške od danes. Vendar v skladu s pristopom EEO, ki ga je Agencija uporabila za ERT, in naravo operaterjev, ki bodo imeli koristi od tega ukrepa (obstoječi operaterji na slovenskem trgu), ekonomska teorija kaže, da je uporaba standarda HCA bolj primerna. Čeprav nam niso jasni razlogi, zaradi katerih je Agencija izvedla to prilagoditev, ker ni bilo nobenih utemeljenih dokazov, ne vidimo nobenega objektivnega razloga za prehod na CCA in priporočamo ohranitev pristopa HCA.
- AKOS predlaga uveljavitev inkrementalnih stroškov. Ker bo pri ERT testu uporabljena metodologija EEO, ki se aplicira na pridobivanje novih uporabnikov, je stališče Telekoma Slovenije, da se uporabljajo le inkrementalni stroški povezani z novimi uporabniki (LRIC princip). Zato verjamemo, da bo v modelu ERT upoštevan standarda LRIC.

Telekom Slovenije poziva Agencijo da mu v upravnem postopku in kot del odločbe posreduje dokončni model testa ERT, ki je bistven za v celoti pravilno in zakonito izvrševanje obveznosti cenovnega nadzora iz 10. b) točke regulatorne odločbe. Gospodarska ponovljivost, ki predstavlja ukrep cenovne regulacije, namreč ni splošno znan ali univerzalen pojem, na podlagi katerega bi lahko Telekom Slovenije sklepal, kakšna je njegova konkretna obveznost. Dokončni model ERT, ki ga bo v konkretnih primerih uporabila Agencija, je bistven in nujen za pravilno in zakonito izvršitev navedene naložene obveznosti.

Agencija sicer v predvidenih ukrepih obrazloži posamezne ključne parametre modela ERT, vsi relevantni parametri preskusa pa so vsebovani šele v modelu ERT, ki mora biti Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo predložen. Določitev cen, ki bodo gospodarsko ponovljive v smislu naloženih obveznosti, terja uporabo modela ERT, saj drugače Telekom Slovenije ne more zagotoviti izpolnjevanje navedene obveznosti. Bistvena je namreč konkretna metodologija izračuna. Šele z jasnim, transparentnim in končnim modelom ERT, bi bilo zadoščeno regulatorni predvidljivosti. Ob upoštevanju nedoločnosti, nejasnosti in nerazdelanosti modela ERT, je brez modela Telekomu Slovenije onemogočeno vnaprej predvidljivo in določno izpolnjevanje obveznosti, kar Telekom Slovenije postavlja v znatno negotovost glede načrtovanja prihodnjega poslovanja.

9.5 Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Agencija namerava naložiti Telekomu Slovenije obveznost ločitve računovodskih evidenc na podlagi stroškovne osnove tekočih stroškov (CCA) in na podlagi metodologije dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC), v okviru katere bo moral Telekom Slovenije v celoti izpolnjevati naslednje obveznosti:

- voditi računovodske evidence za dejavnost veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, voditi ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti, pri čemer mora računovodske evidence za dejavnost veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg:
 - o ločeno voditi računovodske evidence za dejavnost osrednjega dostopa do starejšega bakrenega omrežja na fiksni lokaciji in ločeno za dejavnosti osrednjega dostopa do NGA omrežja na fiksni lokaciji:
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do starejšega bakrenega omrežja na regionalnem nivoju,
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do starejšega bakrenega omrežja na nacionalnem nivoju,
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do NGA omrežja na regionalnem nivoju,
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do NGA omrežja na nacionalnem nivoju,
 - za zakup kapacitet.
- voditi računovodske evidence ločeno zase in za svoja povezana podjetja ter ločeno za ostale operaterje,
- Agenciji predložiti ločene računovodske evidence, izkaz poslovnega izida in bilanco stanja najkasneje do 30. 6. vsakega tekočega leta in v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v istem roku posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence.

Predviden regulativni pristop, v skladu s katerim bo Agencija deregulirala del trga 3b, nedvoumno postavlja vprašanje, kako bo to vplivalo na zasnovo modela ločenih računov (LRE). Kljub temu, da Agencija v zvezi s tem ne poda konkretnih navodil, sta možna dva scenarija:

- Agencija pričakuje, da bo Telekom Slovenije pripravil svoj model LRE le za regulirana območja. Ta možnost bi Agenciji sicer omogočila izpolnjevanje regulativnih ciljev, določenih Analizi, vendar ta pristop:
 - v preteklosti še nikoli ni bil uspešno izveden v praksi. Telekomu Slovenije ni poznan noben evropski nacionalni regulativni organ, ki bi nalagal obveznost geografskega razčlenitve rezultatov model LRE kateremu koli operaterju s pomembno tržno močjo.
 - izvedljivost take izvedbe še ni dokazana. Razčlenitev rezultatov modela LRE na geografsko območje (ali na kateri koli raven, nižjo od nacionalne) sproža vrsto kompleksnih vprašanj in pomislekov na katere je najti odgovor, kot na primer:
 - o Kaj je storiti s sredstvi, ki se hkrati uporabljajo za opravljanje storitev na reguliranih in neurejenih območjih (npr. MSAN, robni usmerjevalniki)?
 - o Kako ravnati s sredstvi fizične infrastrukture (npr. jarki, kanalizacija), katerih natančna lokacija je v večini primerov negotova? Tudi če bi bile te informacije sčasoma znane, kako naj bi Telekom Slovenije podatke iz registra osnovnih sredstev (npr. GBV, letna amortizacija) povezal z vsakim od svojih jarkov/kanalizacije?
 - o - Kako naj bi Telekom Slovenije brez ustreznih orodij dedicalral svoje tehnične ekipe različnim območjem države?

Zgoraj so izpostavljeni le nekateri primeri zelo zapletenih in še nerešenih vprašanj, ki bi jih moral rešiti pred pripravo model LRE samo za regulirana območja. V primeru, da bo Agencija naložila LRE le za regulirana območja, se mora do zgornjih primerov določno opredeliti.

- Agencija pričakuje, da bo Telekom Slovenije svoj model LRE pripravil na nacionalni ravni (kot doslej). Čeprav je ta možnost z vidika izvedbe smiselna, pa bi prinesla tudi izzive pri izpolnjevanju regulativnih ciljev Agencije, zlasti:
 - **Nediskriminacija:** Agencija je v Analizi na strani 221 zapisala: »Glede na navedeno bomoral Telekom Slovenije kot vertikalno integrirani operater voditi ločene računovodske evidence ločeno zase oziroma samemu sebi in ločeno za iskalce dostopa, v okviru katere bo moral pokazati, da so **veleprodajne cene dostopa, ki jih zaračunava tretjim strankam, to je iskalcem dostopa, enake cenam, ki jih obračunava svoji maloprodajni enoti.**« (poudarek dodan).
 - Glede na predvidene obveznosti na trgu 1 se bo geografski obseg storitev, ki jih kupuje "navidezna" maloprodajna enota Telekoma Slovenije (nacionalni), in geografski obseg storitev, ki jih bodo kupile tretje osebe (omejene na regulirana območja) razlikoval. Obveznosti zagotavljanja enake obravnave, naložene Telekomu Slovenije, ni mogoče potrditi z oceno, kako dobro se cene, zaračunane maloprodajni enoti Telekoma Slovenije, primerjajo s stroški, ki se uporabljajo za tretje osebe. To je zato, ker se bodo te storitve prodajale na različnih geografskih območjih z različno konkurenčno tržno dinamiko - kot priznava Agencija - in potencialno različnimi shemami maloprodajnih cen.
 - Dejstvo, da iz modela LRE izhajajo različne cene za njegovo prodajno enoto in za operaterje, Agenciji nikoli ne bo omogočilo, da dokaže, da Telekom Slovenije krši svojo "obveznost zagotavljanja enake obravnave" glede na prihajajoče regulativne pogoje, ki bodo prevladali na trg elektronskih komunikacij.
 - **Cenovna naravnost:** Podobno kot pri zgornji točki, je Agencija v Analizi na strani 223 zapisala »Agencija bo naložila to obveznost zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja in zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, kot tudi zaradi nadzora izpolnjevanja obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, to je stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do omrežja.«

Prišlo bo do razlike med:

- geografskim območjem, za katerega se vodijo LRE (nivo države) in stroškovnimi cenami, ki so povprečne za celotno državo in
- geografskim območjem, za katerega veljajo stroškovno naravnane veleprodajne cene (geografski trg 1): Geografska segmentacija bo povzročila, da bodo stroškovni izračuni (LRE celotno območje) neprimerljivi z cenami na veleprodajnem trgu za celotno ozemlje Slovenije.

Telekom Slovenije je Agenciji pripravljen podrobneje razložiti možne vplive in pomisleke, ki se pri taki ureditvi porajajo.

Telekom Slovenije vse zahtevane podatke redno javno objavlja v Letnem poročilu družbe, ki je na voljo in dostopno tudi Agenciji. Zahteva po dodatnem pošiljanju javno objavljenih podatkov, se zdi nerazumna in nepotrebna.

Agencija je na strani 224 Analize zapisala, da bo Telekomu Slovenije naložila, da pripravi in poroča ločene računovodske evidence na stroškovni osnovi CCA in ob upoštevanju metodologije LRIC, ki bodo prikazovale prihodke, stroške, vložena sredstva in obveznosti po kriterijih ločitve računovodskih evidenc in v skladu s priporočili in smernicami Evropske komisije in BEREC.

Agencija naj natančno specificira del, ki se nanaša na vložene obveznosti.

Agencija je glede dokumentiranosti modela LRE in informacijske podpore navedla seznam dokumentacije, za katere bo Telekom Slovenije moral pripraviti argumente in opise.

Telekom Slovenije je na osnovi ugotovitev neodvisnega pregleda LRE že za leto 2019 pripravil posodobljene in dopolnjene argumente in opise. Telekom Slovenije razume, da so bili dokumenti, ki jih je v okviru predložitve LRE posredoval Agenciji, ustrezni, saj nanje ni prejel pripomb.

Agencija je na isti strani zapisala tudi *»...zagotoviti je potrebno spremljavo predpostavk, ključev med obračunskimi obdobji in dosledno pojasnjevanje vzrokov za razlike v končnih rezultatih preračunavanja...«*.

Naj pojasni namen take spremljave in na osnovi česa se je odločila za naložitev te obveznosti.

V nadaljevanju tega razdelka je Agencija nanizala posamezne obveznosti, ki jih, kot je zapisala, Telekom Slovenije že izpolnjuje. Telekom Slovenije razume, da mora ustrezno dokumentacijo, pregled kontrol, ipd. voditi zase in jih Agenciji predložiti na zahtevo in ne ob redni letni oddaji LRE 30. 6. vsako leto.

Prepričani smo, da v kolikor bi Agencija upoštevala najnovejše podatke o stanju na trgu in zgoraj zapisane argumente Telekoma Slovenije, bi v Analizi upoštevne trga prišla do drugačnih zaključkov in trg 3b v celoti deregulirana. Nadaljevanje regulacije Telekoma Slovenije potiska v neenakopraven in nekonkurenčen položaj in ne pripomore k doseganju ciljev, ki jih je Agencija navedla v uvodu v Analizo.

Telekom Slovenije poziva Agencijo, da pred izdajo odločbe uporabi najnovejše podatke o stanju na trgu in upošteva pripombe Telekoma Slovenije.

S spoštovanjem,

Pripravila:
Saša Stopinšek Golčman

Špelca Solar
Direktorica
Pravne zadeve in regulativa

Priloga:

1. ERT model analiza junij 2021 - POSLOVNA SKRIVNOST